

891.79
T57
0b

20
21

I. ТОГОБОЧНІЙ.

БОРЦІ ЗА МРІЇ

(КАЇН І АВЕЛЬ).

Драматичні ескізи сельського
життя на 4 дії.

Накладом Української Книгарні
660 Main St., Winnipeg, Man.

Printed in Canada

I. ТОГОБОЧНІЙ.

Присвячую шановному артистові і дорогому
приятелеві С. А. Глазуненку.

ВОРЦІ ЗА МРІЇ

(Каїн і Авель)

Драматичні ескізи сельського
життя на 4 дії.

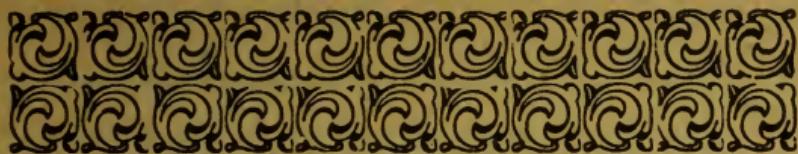

Накладом Української Книгарні
660 Main St., Winnipeg, Man.

1. Брати Маляренки зодягаються у добру хазяйську одежду. Серьога носить пінжак, на котрому пришитий значок за стрільбу, салдацькі штани і картуз, чоботи гармонією на високих закаблуках. Антон тільки у 1-ій дії зодягнений гарно, а далі бідно; 4 дію веде кашляючи.

2. Охрим і Трохим часто мандрують до Одеси і від того ріжняться мовою від селян. Зодягаються: Охрим в городське рване пальто, таке що досягає пят, підперезане ремінцем, широко-крилатий городський капелюх і здоровенні чоботи. Говорить тоненько. Трохим в широчених штанях, пінжаку, котрий скидається на жіночу кохту, студентський картуз, козирок котрого ледве держиться. Босий. Говорить товсто і хрипло. Охрим — низенький, товстий; Трохим — високий і худий.

ДІЯ І-ша.

Середина хати. Обстанова проста, але хазяйська. Двері прямо і з боку. З боку стіл напівніч обрусом, біля стіни мисник, де стоять стакани, чайник і пніше; коло стін лави.

ЯВА 1.

Соломія сидить на лаві; Антон з другого боку хати стойть біля столу, обперся рукою об стіл і склонив голову. Калістрат похожас по хаті.

СОЛОМІЯ. -Так, Антоне, не гаразд, не годиться! Ти повинен памятати, що він старший, голова у господарстві, повинен слухати його і почитувати, повинен памятати заповіт покійного батька.

АНТОН. Я й памятаю.

КАЛІСТРАТ. Памятає, чуєте?!

СОЛОМІЯ. А коли памятаєш, то чом же ти не

ди баран туди й вони! Таким маніром моя праця,
мій клопіт даремно пропали.

СОЛОМІЯ. Га? Що-ти йому скажеш?! Який з тебе хазяїн? Ти-б хоч Бога побоявся!

АНТОН. Той повинен боятись Бога (дивиться на Калістрата), хто не по правді робить, хто важується біднити другого, щоб богатіти самому! От йому (показує на Калістрата) слід памятати, що є Бог, що він усе бачить, усе знає, і слід боятись Його.

КАЛІСТРАТ. Чуєте?

АНТОН. Правда, мамо, я сказав, що не сліг нам і іншим багатирям прирізувати землі, бо ми і так владіємо лишнею.

СОЛОМІЯ. Як то лишнею?

КАЛІСТРАТ. Розумний!

АНТОН. По розділу на кожну душу полагається п'ять десятин обчеської землі — ми маємо такої землі двайцять пять десятин; татко наші померли, брат Петро помер, зосталось нас троє — виходить: ми повинні держати пятнайцять десятин, і коли по закону, то треба від нас одібрati десять десятин.

КАЛІСТРАТ. Благодітель! Хе-хе-хе.

АНТОН. Ми, хвалити Бога, не бідні: oprіч обчеської землі у нас є своя, власна, та й немало — 70 десятин! За для нас і надто доволі. А сьог

люде, у котрих бідність, сім'я — шестero — семеро чоловіка, а у нього тієї земельки на душу або на дві. Отаким людям і слід прирізати. А то зібрались дуки—багатирі, підмогоричили де-ко-го, напоїли мир і наважились загарбати собі зем-лю... Треба бути не чоловіком, не мати серця. щоб бачити, як люде бідкаються і одіймати у них з рота останній шматок!

КАЛІСТРАТ. По твоєму виходить: усе, що придбав покійний батько, придбав я — усе те роздати голоті, пяницям, а самому торбу на плечі?

СОЛОМІЯ. Не хазяїн, не хазяїн ти, Антоне.

АНТОН. Хто тобі каже роздати? Свого не давай, але й чужого не чіпай.

КАЛІСТРАТ. (До Соломії). З шинками теж, хто пакость зробив? — Він! То в нашій волості чотири шинки було, а тепер один усього, та й у сей коли-не-коли хто загляне.

АНТОН. Шинки розір для селян.

КАЛІСТРАТ. А для нас, бач ні! Шиньки давали нам з старшиною та Берком рублів тисячу на год, а тепер їх нема.

СОЛОМІЯ. Такий збиток!

АНТОН. Ти от поводися з Берком, з мошенником, а покійний батько його на поріг не пускали, у тебе-ж він перший приятель... Тъфу! гайдко слухати!

КАЛІСТРАТ. Тобі мене не вчити з ким поводитись... (До Соломії). Знов толоку обчеську держав я за 15 карбованців, а користь, мамо, з неї велика була: oprіч того, що свій скот пасся, та ще до того і люде платили по 2 карбованці з голови у літо. А тепер самому приходиться або ж платити за пастівень, або ж свою землю під толоку пускати.

СОЛОМІЯ. Збожеволів парубок!

КАЛІСТРАТ. А воно збиток! Тепер вже гомонять, щоб і млин одібрati у мене, або ціну падбавити.

АНТОН. Не за горілку-ж держати, як ти держиш.

КАЛІСТРАТ. Він, мамо, зовсім не зугарен до хазяйства, а більш здатний на те, щоб тринькати добро, котре придбав нам батько тяжкою працею і я теж дбаю, не покладаючи рук. І наша праця не даремна: ми, хвалити Бога, хазяйни на цілу волость. І я розумію так: коли ми діти одного батька, однієї матері, коли усе добро наше, власне добро, то ми повинні укупі працювати, щоб те добро зріло і розцвітало як найкраще, прибавляючись з кожним днем. А коли ми будемо так держатись купи, що один у ліс, а другий у поле, тоді уся наша праця, усе наше добро піде димом.

СОЛОМІЯ. Тай піде, безпремінно піде!

КАЛІСТРАТ. Посудіть сами: не можу-ж я один на усіх працювати, та ще тоді, як той, хто по-винен бути мені щирим помагачем, іде супроти мене! Нехай вже Серьога, на того я рукою махнув! Його так солдатчина перекрутила, що хоч десять годів у казані варі, то путьного нічого не-вивариш. А сей же не гуляка, не... Е, та що го-ворити!...

СОЛОМІЯ. (До Антона). Чого мовчиш, мов язик тобі одубів? чуєш?

АНТОН. Чую, мамо, чую і не знаю, що вам сказати. Мені здається, що усе лихо, уся супере-ка у нас з Калістратом від того, що ми ріжно розуміємо заповіт нашого батька.

КАЛІСТРАТ. Певно.

АНТОН. Батько, помираючи, сказали: "пра-цюйте, дбайте у господарство чесно і помріть че-сними хазяїнами". Ми-ж — працюючи здирством, мироїдством, зможемо хіба виповнити той запо-віт? Зможемо померти чесними людьми?!

СОЛОМІЯ. Як то здирством?

КАЛІСТРАТ. Хто-ж той здирщик?

АНТОН. А хіба то чесна праця, не здирство, коли чоловік у нужді прийде до тебе позичити я-кого карбованця і ти за ту позику примушуєш його платити тобі як не тим, то другим у десяте-ро? Се не здирство?

КАЛІСТРАТ. Ач куди стріляєш! Хм...

АНТОН. (Дуже). Ти... Не один ти — усі ви дуки-багатирі, що понаважились людським потом, кровію, усі ви, шкуролупи, звете таку позику допомогою! Ви ждете, виглядаєте, ночей не спите, дожидаючись такого бідолахи, щоб прийшов до вас за цією допомогою, — і ви запоможете йому, запоможете і заплутаєте його, мов павук муху в тенета, тай смокчете з нього кров! Висмокчете ту кров і потім гидливо наплюєте на нього! Правда, се не здирство — душогубство!

СОЛОМІЯ. Чого росходивсь, дивись!

АНТОН. І ви, мамо, хочете, примушуєте, щоб і я зробився таким душогубом? Ні, я на се не здамся! У мене є душа, є совість.

КАЛІСТРАТ. (Передражнює). "Совість, душа!" А чи знаєш ти, блазню, що таке совість? Розглядав ти її? В руках держав? Хе-хе-хе... Совість — весняний сніг: пригріло сонечко і (дме) фу — нема! Отак і совість: пригрій її карбованцем і розплівлась.

АНТОН. От як твоя!

СОЛОМІЯ. (Стукає патирицею). Ти з глузду зійшов таке братові говорити?

АНТОН. Я, мамо, не хочу, щоб люди проклиниали мене, як проклинають Калістрата.

КАЛІСТРАТ. Плювати мені на ті прокльони!

АНТОН. Проклинають навіть те черево, котре
їого носило, — вас, мамо, проклинають!

СОЛОМІЯ. Тьфу!... Замовчи мені!

АНТОН. Згадайте-но про батька...

КАЛІСТРАТ. Замовчить, такий!

АНТОН. . . Про батька хіба хоч один хто погане слово сказав! На що вже покійний грап і той говорив: "розумний, чесний мужик Євмен." Правда, і за Калістрата кажуть, що розумний, а до цести, то її бракує у нього.

КАЛІСТРАТ. (До Соломії). От що, мамо: як собі хочете, а жити укупі з ним я не можу, я не пайміт, щоб мене взичали, говорили уразливі речі... Я візьму свою частину і піду геть.. . хазяйкуйте без мене.

СОЛОМІЯ. Заспокойся. Ділити хазяйства я не дозволю, так і знайте! Хто не хоче працювати, слухати Калістрата, той хай собі іде хоч к бісу у пекло — байдуже! Коли ти, Антоне, не послухаєш, не покасхся — геть вижену з дому, проклену тебе і більш тобі я не мати! Чуєш?

АНТОН. Для чого-ж гнати і навіщо проклинати? Я й сам піду. Дайте мені мою частину, що слід...

СОЛОМІЯ. Нічого нема! Житнього зерна не дам!

АНТОН. Не дасьте — не треба.

КАЛІСТРАТ. (Іде в кімнату). Дулю під піс! Мамо! (Говорить на ухо).

СОЛОМІЯ. (Антонові). Останнє мое слово: коли не опамятаєшся, не возьмешся за розум — піду до волости і проситиму, щоб усипали тобі лози. Чуєш?

АНТОН. (Гордо). Що?. Мені лози?!

КАЛІСТРАТ. Та хоч і верби! Хе-хе-хе...

АНТОН. За-які-ж се такі провини?

СОЛОМІЯ. За такі, щоб слухав і поважав старших.

АНТОН. Поважати вас, мамо, я поважаю, як і слід синові поважати свою матір, а лозою даремне мене лякаєте, я не дитина!

КАЛІСТРАТ. Звісно, вуса вже виросли! хе-хе-хе...

СОЛОМІЯ. Піду, проситиму, щоб прилюдно випороли.

АНТОН. Не лякайте! Я, мамо, знаю чиї се штучки, чиї наговори, але, брате, ти забуваш, що я грамотний, і не так воно легко мене випорети, хоч-би і хотів ти!

КАЛІСТРАТ. Наплювати, що грамотний! Всипемо, одчураємо, а тоді вже розберемо: грамотний чи ні?

СОЛОМІЯ. А що-ж з тобою більш робити?

АНТОН. Знаю, що ти з старшиною та з судцями свої люде і осудити безвинного чоловіка вам нічого не варт, але ж минулися вже ті роки, що підpirали нам боки! Годі!

КАЛІСТРАТ. Плювати! Мати підуть, поскаржаться, тай я скажу слово-друге — і всиплють!

СОЛОМІЯ. Треба-ж тебе як-небудь вчити, я вже не здужаю сама з тобою справитись.

АНТОН. Сього, мамо, не буде! А колиб Калістрат і добився свого, то присягаюсь, що краще б л смерть собі заподіяв, ніж дався на те!

СОЛОМІЯ. Чи ти при умі отаке говорити?

КАЛІСТРАТ. Знайшов чим лякати! (До Соломії). Не потурайте, мамо, на нього. Підіть до волости, занесіть жалобу старшині, а там вже...

АНТОН. Старшині?

СОЛОМІЯ. Та прийдеться.

АНТОН. Краще скажи йому, що нехай мовчить, не чіпає мене, а то...

КАЛІСТРАТ. А то що?

АНТОН. Нехай надіває рукавички, щоб безпечніше було запускати пазурі в обчеську скриню, бо ненароком попече!

КАЛІСТРАТ. (Розпалено). За такі речі ти знаєш, що роблять?

АНТОН. Знаю і не боюсь, бо не навманий кажу! (Чути пісню, що співав Серъога).

КАЛІСТРАТ. Прикуси язика!

СОЛОМІЯ. Ото ще золото іде! А, Господи, Господи! За які гріхи покарав ти мене такими дітьми!

КАЛІСТРАТ. Чортові дармоїди!

ЯВА 2.

Ті-ж і Серьога (ще за коном співає пісню і грає на гармонії).

Черная карета — два салдати йдутъ,
Ето мою дусю-маму у астрог ведутъ.
(Входить).

Черная юбка, белая кайма,
Полюбил я мила друга, а тепер нема!...

КАЛІСТРАТ. Що се тобі в шиньку чи як?

СЕРЬОГА. (До Калістрата). Ти можеш ето по-німатъ: "Черная юбка, белая кайма, полюбил я мила друга, а тепер нема"? Не можеш, правда! Ех! (Заскрипів на гармонії. До Антона, бе по плечі). Що, братуха, приунив, га! Чи-лі не воєнную тактику опять з тобою проходили! Хвельхвебиль забіждайтъ?

АНТОН. (Сів біля столу). Відчепись, ради Бога, не до жартів мені!

СОЛОМІЯ. Пянице! Коли ти вже схаменешся?

СЕРЬОГА. За штож ви, на самом ділі, мамаша, ругаєтесь?

СОЛОМІЯ. За те, що пяниця ти, не робиш нічого, ні за яке діло не берешся, тілько і знаєш, що пеш. Пху!

СЕРЬОГА. Діло? А какое-ж такое діло я буду робити? Свиней пасти, чи снопи класти?

КАЛІСТРАТ. А хоч би і свиней пасти.

СЕРЬОГА. Хе!... Єто вже зовсім неподходящая катигорія! Для старшого унтер-цера єто, можно сказати, очинно великолепний шкандал бувби, єжелі би старшої унтер-цер да свиней пас!

СОЛОМІЯ. І без свиней діла богато у хазяйстві.

КАЛІСТРАТ. Подумаєш, як унтер, то вже і парсона велика!

СЕРЬОГА. Розуміється парсона! Потому унтер, а ти, брат, (бє по плечі) репаной і неотесаной хахол, мужик і парсони у тібя нікоторой нету, а одна, можна сказати, морда да і тольки!

КАЛІСТРАТ. Геть з виграшками!

ЯВА 3.

Ті-ж і Ганна.

ГАННА. (У дверях). Дядьку, Калістрате, там вас кличуть.

КАЛІСТРАТ. Хто такий?

ГАННА. Чи то пан, чи то жід — не розберу.

КАЛІСТРАТ. Зараз вийду. (Ганна пішла).

СЕРЬОГА. (До Соломії). У-у, мамаша драгоценная! (Цілує).

СОЛОМІЯ. Геть, відчепись!

КАЛІСТРАТ. Не лізь до матері! Ходімте мамо, се мабуть сіно торгувати приїхали. (пішли).

СЕРЬОГА. Посунься, братишка! (Сів коло Альтона і робить цигарку). Давай покурим турецького! (Павза). Да што ти мовчиш? Глупої ти, братець, чаловек, ей Богу! Можна сказати, как би новобранець і тольки! Чого зажурился? (Закурює).

АНТОН. (Показує на груди). Щасливий ти, брате, а тут що робиться!

СЕРЬОГА. Горить? Пустяки униманія! Погасити можна.

АНТОН. Що робити, що діяти — разуму не приберу, — голова ходором іде! А!

СЕРЬОГА. Наплюй і никотого униманія і тольки.

АНТОН. Легко говорити! Ох, братику, (Обиняє Серьогу) як тяжко, як боляче бачити навколо неправду, здирство, бачити, як збіднений багачами народ гнеться під тяжою горя, бачити як кривдою грабують, нищать чоловіка і потім з його-ж глузують! Бачити, кажу, се і не мати спли

допомогти — боляче, брате, ох, як боляче! У сю
мить сам собі здаєся нікчемним, гідким соторін-
нем.

СЕРЬОГА. Ду—у—ряк!

АНТОН. Та ще до того хочуть в других убити
чулість душі, згасити вогонь серця, силою вир-
вати чоловічі, святі поривання! Розуміеш, святі
поривання!

СЕРЬОГА. Руки пошпарять! Хе-хе-хе...

АНТОН. (Гордо). О, пошпарять! (Підводить-
ся). Ні! (Йде геть од столу). Не піддамся я їм!
(До Серьоги). Калістрат домагається зробити з
мене такого чорствого чоловіка як сам, але-ж по-
миляється! Я чую, я певен, що ніяка сила не зга-
сить вогню, що отут (бє себе у груди) горить!
Не згаснть поки не згасне життє! Поборимось!

СЕРЬОГА. Стало бить дуелія! Хе-хе-хе.

АНТОН. Підмовляє ще і матір, щоб занесла
жалобу у волость і просила, щоб отпороли мене
різками.

СЕРЬОГА. На каторому основанію?...

АНТОН. Спитай.

СЕРЬОГА. (Піднявся). Тебя різками?! Ша-
лиш, брат! Ще ті розги на нас з тобою не виро-
сли! Да пущай только попробують, дак я їм і во-
лость рознесу... такую штурмію подпушу! З на-
ми не пущи!

АНТОН. (Сміється). Вони, либо нь, лічать мене за дитину.

СЕРЬОГА. Ах, вон каналья, етот Калістрат!

АНТОН. (Підходить до нього). Знаєш, що братіку?

СЕРЬОГА. Ну, Ну, лепортуй... садись і лепортуй. (Сідає).

АНТОН. (Сідаючи біля нього). Я бачу, що липній я, що я Калістратові мов болівка...

СЕРЬОГА. На антиреснім місті.

АНТОН. Я маю одійти, одділитись... Остогніла вже мені що-денна сварка.

СЕРЬОГА. Стало буть, на вольну кватеру? Возьми свою частину і плювати... я з тобою посе-люсь совдовольствієм.

АНТОН. Так не дають, бач, нічого. Мати не згожуються.

СЕРЬОГА. Плювати! Судом возьмем.

АНТОН. Е, братухо, не хочу я судитися, Бог з ними.

СЕРЬОГА. Вот і дурак! Постой, подожди! Хочеш, я єто діло оборудую за першої сорт?

АНТОН. Яким робом?

СЕРЬОГА. Мені усе равно што наплювати! Я как старшой унтер-цер Тмурааканського полку, как я зараз рапорт военному министру: так, мов, і так — забіждають міня з братухої.

АНТОН. Я не об тім хлопочусь.

СЕРЬОГА. А об чим же?

АНТОН. Серього, ти старший за мене, був у воєнній, бачив світа, та і розумнійший за мене....

СЕРЬОГА. (Гордо). Розуміється, потому і до чина дослужився! А в рядових, Антоша, і міне не солодко було, особельно, коли приходилося ка-раул держать, на часах стоять, да ішо у ночі. Єщ горько було! Ну, а как чина получил зовсем другая жисть пошла.

АНТОН. Порадь же що мені робити, як посту-питься?

СЕРЬОГА. Да, брат, діло не антересне, но се-гіт можу дати хорошій.

АНТОН. Посовітуй, братіку.

СЕРЬОГА. Совдовольствієм. Слушай! (Вере гармонію, грає і співає): "Чорная карета" і т. д. (Потім говорить). Єsto тобі раз!

АНТОН. Я тебе не розумію.

СЕРЬОГА. Не понімаеш! Ну так слушай. (Спі-ває).

Мальчишечка, мальчишечка

Мальчишечка маладой.

Улюбліся ти мальчишечка

У дівчинку у свою... (говорить).

Сто тобі два.

АНТОН. Добився поради! (Хутко пішов у середині двері).

СЕРЬОГА. (Здивований кинувся до дверей). Сй ти, новобранець, падажди! Ду—ряк! Зараз видно, що не воєнний чоловєк, нікоторої храбrosti.. Ще відержути неприятельського наступленя, геройства нету! (Сідає). А жаль парнишку — добрая душа. Не слушайтъ моего совіту, ну і пропадьот. Первое діло, как што — зараз пий і тольки. (Бере гармонію, грає і співає скілько куплетів: "Не спішно шуму городського, за Невської башней тишина").

ЯВА 4.

Серъога, Соломія і Старшина.

СОЛОМІЯ. Ти знов співати?

СЕРЬОГА. Чи-лі не плакать?

СТАРШИНА. Звісно москаль, хе-хе-хе...
Здрастуй, Серъого!

СЕРЬОГА. Здравія желаю, ваше благородіє, господин, так би сказати, ротной!

СТАРШИНА. Усе-б жартувати, хе-хе-хе.

СОЛОМІЯ. Еге, а до діла нема. Піди лиш, по-клич Калістрата.

СЕРЬОГА. Совдовольствієм. (Іде і наспівує: "Чорная карета").

СОЛОМІЯ. (Сіла). Сідайте. Отак як бачите: день у день пе тай пе.

СТАРШИНА. (Сів). Що поробите — москаль.

СОЛОМІЯ. Сей пс, а той так ніби ошиблів, одбився од хазяйства — Калістрат, бідний, робе, робе...

СТАРШИНА. Шкода, шкода, що одного батька, однієї матері, та не однакові діти.

СОЛОМІЯ. Та ще яка шкода!

СТАРШИНА. А надто я дивуюсь Антонові: начубок з головою, з розумною головою і коли-б віч той розум та повернув на користь своєму домові, та йшов поруч з Калістратом, то я так розумію, що ваше хазяйствечко зробилося у пятеро більше.

СОЛОМІЯ. Що й говорити!

СТАРШИНА. Чудний чоловік сей Антон! Не-яке-ж таки він не зрозуміс, що своя сорочка дорожча? Осе зачнемо яке-небудь діло і так що берри тільки гроши та ховай у кишенью, аж дивишся — нема! А усе Антон крутить миром, захища усяких тих голодранців. Я, бачите, так розумію: миру у нас сила, ну нехай з кожного перешаде нам по якому карбованцю, се-ж для них плювать, за карбованця не розбогатіши, а у нас ті гроши видно — сума складається.

СОЛОМІЯ. А як-же!

ЯВА 5.

Ті-ж і Калістрат.

КАЛІСТРАТ. Здрастуйте, Никихфоре Семеновичу!

СТАРШИНА. Здрастуйте, Калістрате Євменовичу! А що, погане наше діло!

КАЛІСТРАТ. Як саме?

СТАРШИНА. Берко приходив сьогодня до мене — хоче виїхати зовсім з нашого села.

КАЛІСТРАТ. Чого так?

СОЛОМІЯ. Зовсім, кажете?

СТАРШИНА. Еге. Антон усе крутить. Ну, а звісно, як Берко вийде, то погано і нам.

КАЛІСТРАТ. Що і говорить!

СТАРШИНА. Тоді, прямо, хоч кидай усі наші діла, усю комерцію. Без Берка нам неможна.

КАЛІСТРАТ. В чім річ?

СТАРШИНА. Антон, бачте, збиває мир, щоб написати приговора о виселенні Берка з нашого села. Велича його привселюдно мошенником!

КАЛІСТРАТ. Горе нам з сим Антоном!

СОЛОМІЯ. І в кого воно таке вродиться?

СТАРШИНА. У Берка голова — се одно, а друге — гроші!

СОЛОМІЯ. Я вже думала вас просити, чи не

можна-б йому памяткового усипати, може-б обдумався!

СТАРШИНА. Як-то, значить, щоб у волости?

КАЛІСТРАТ. А слід би.

СТАРШИНА. Воно, звісно, можна. Тільки, се таке діло, як суд присудить, рішеніє постановить.

КАЛІСТРАТ. Та і без суда: призвати у волость та своїм судом і усипати.

СТАРШИНА. Се возможно.

СОЛОМІЯ. Я вже говорила з Калістратом: оженити його, може-б одумався?

СТАРШИНА. А справді! Кажуть же: ожениться — переміниться.

КАЛІСТРАТ. Гірбатого кадило та лопата не спрашить.

СТАРШИНА. Ні, не кажіть, Калістрате Євменовичу — оженінне велике діло!

КАЛІСТРАТ. То давайте оженимо.

СОЛОМІЯ. Треба, треба, тілько на кому?

КАЛІСТРАТ. Сього добра аби хіть.

СОЛОМІЯ. Хіба у Вільшаній поспітати?

СТАРШИНА. Чого-ж у Вільшаній? Хіба у нас за для нього дівчини не знайдеться?

СОЛОМІЯ. Не взяти-ж у свою хату за невістку яку небудь голтипу. Треба, щоб дівчина була хазяйського роду, не бідна, щоб скарб принесла за собою.

СТАРШИНА. Хто-ж каже гольтипу?

СОЛОМІЯ. А у нас на селі я й не знаю такої?

СТАРШИНА. Отаке скажіть! А у мене Катря, чом не дівчина. Зростала-ж під месю орудою.

КАЛІСТРАТ. А справді, мамо!

СОЛОМІЯ. Дивись! Я й забула!

СТАРШИНА. Я, звісно, не набиваюсь... так сказав. А дівчина вона у мене працьовита, впадлива, до хазяйства аж тримтить... І скарб чималий принесе.

КАЛІСТРАТ. На мій розум, кращої не знайдемо.

СОЛОМІЯ. Як ще він? Знаєте, який непокірливий!

КАЛІСТРАТ. Поговоріть з ним, настрахайтесь, на те ви мати.

СОЛОМІЯ. Треба побалакати.

СТАРШИНА. А пара добра буде! Вона у мене дівчина нічого собі... рябенька трошки, у ніс говорить, звісно, болість... Ви не подумайте, що у неї, хай Бог милус, ногана яка-небудь болість — ні, далебі — ні!

КАЛІСТРАТ. Побалакайте, мамо, тай сватів засилайте.

СТАРШИНА. Вона у мене така, що чоловіка свого поверне, як захоче, зробить хазяйна з Антона, зробить!

СОЛОМІЯ. А вона-ж піде за нього? Не піднече гарбуза?

СТАРШИНА. Де там! Я давно помічаю, що вона зakinула вже оком на Антона, хе-хе-хе...

ЯВА 6.

Ті-ж і Ганна (з віником).

СОЛОМІЯ. Прибери у миснику, та хату замети.

ГАННА. Добре. (Порається коло мисника).

СТАРШИНА. У неї і рушники наготові, — так хоч і сьогодня сватів.

КАЛІСТРАТ. Що-ж, мамо, як рішасте?

СОЛОМІЯ. Я згодна.

ГАННА. (Тихо). Про кого се? (Прислухається).

СТАРШИНА. Та і то сказати: Антон одружиться з Катрею, то і ми поріднемось — свої вже люді будемо, хе-хе-хе...

СОЛОМІЯ. Ну, то ждіть же сватів!

ГАННА. (Випустила з рук стакана).

СОЛОМІЯ. Що се ти з просоння чи як? Хазяйського добра не шкода.

КАЛІСТРАТ. (Підійшов до Ганни і підіймає розбитого стаканя). Розбила! Збитки тільки робиш! Одверну 15 копійок за стаканя!

ГАННА. (Тихо). Одвертайте!

СОЛОМІЯ. Чого-ж стойш, мов неприкаянна?
Прибирай, та дивись мені!

КАЛІСТРАТ. Разореніс, тай тілько!

СТАРШИНА. Хіба сі наймички доглядають за
добром? Їм вулиця, хлощі на умі.

КАЛІСТРАТ. Мамо, Никихврое Семеновичу, хо-
дімте сюди, бо тут і стіни з вухами.

ГАННА. (Сама. Чудно զираючись). Від Антона сватів... (Замислилась). Антон, що кохав
мене, присягався вік одну мене любити, не зради-
ти — засила сватів до другої... Обманює мене!
(Замислилися). Навіщо-ж він дурив мене, наві-
що зачіпав? Гребус, що я наймичка, сирота. —
(Павза.) Може зовсім і не кохав мене, глузував,
прикидався? На віщо-ж ти пошарпав, потріпав
моє сирітське серце, збаламутив мій спокій. Я,
дурна, вірила, кохала... Ні, не я — серце віри-
ло, воно й кохало... Не сила було зупинити його.
(Замислилась). Що-ж тепер? (Ламаючи руки) Боже, милий Боже! Зглянься хоч ти на мене:
сирота, без батька, без неньки... Не одіймай у
мене моє щастя, або-ж попли мені смерть! О, чом
я не можу вирвати, тебе, бідне серце, з грудей і
штурнути йому в вічі? (Замислилися. Рішуче). Так
ні-ж! Не діждеш, злий зрадник! Не дамся то-
бі на глум! Мій гріх, мій сором вкрис Рось своєю

криштальовою пеленою. (Йде до дверей). Прощай, Антоне! (Зустрічається з Антоном. Отхитується).

ЯВА 7.

Ганна і Антон.

АНТОН. Чого ти злякалася? Збентежена яка!
Хіба чула?

ГАННА. (Гірко). Чула.

АНТОН. Не потурай, заспокойся. (Обіймає).
Що-ж робити — приходиться. Отсе піду до Павла побалакаю.

ГАННА. (Одпихає). Геть!

АНТОН. Та що з тобою?

ГАННА. Антоне... (плач, похилившись на плече).

АНТОН. Чого, галочка?

АННА. Антоне...

АНТОН. Чого бо ти?

ГАННА. Нашо ти мене обманував?

АНТОН. Чим же я тебе обманував?

ГАННА. Ти-ж знат, що я сирота, наймичка, не до пари тобі...

АНТОН. Я тебе, Ганнусю, не розумію. Про віщо ти?

ГАННА. Я знаю, усе знаю... не обманюй хоч тепер... ти маєш одружитись з Катрею?

АНТОН. Що ти! Я і в думці не покладав ніколи, щоб одружитись з іншою, oprіч тебе.

ГАННА. Чого ти криешся?.. я... я усе знаю... Сам ти зараз сказав, що приходиться.

АНТОН. Ти не зрозуміла мене. Я сказав, що приходиться розстатись з братом, вийти з цього пекла, з цього вертепу, а з тобою я ніколи не розстанусь!

ГАННА. (Пильно дивиться йому в очі). Правда?

АНТОН. Присягаюсь!

ГАННА. А я думала, що ти обманюєш мене?

АНТОН. І що тобі в голову прийшло!

ГАННА. (Веселійше). Я чула, як тут балакали мати твоя, Калістрат і старшина.

АНТОН. Про віщо?

ГАННА. Твоя мати сказали старшині, щоб йогс Катря ждала святів від тебе.

АНТОН. Та ну?!

ГАННА. Йі же Богу. Може ти, Антоне, криєшся? скажи правду.

АНТОН. Ну і чудна бо ти, Ганнусю! Присягаєшся Богом, що і на думці не мав такого. Неваже я без очей, щоб одружитись з Катрею, змінити тебе на неї! Вона-ж ряба, та до того і безноса.

(Сміється). Добру красулю мені в жінки вибрали! Братік старається.

ГАННА. Вона багата, а я...

АНТОН. Плювать на те!

ГАННА. А я наймичка.

АНТОН. То і не чоловік хіба? Нащо мені те багатство? Ти мені дорожча над усе багатство. (Цілується).

ГАННА. Вірю, вірю, дорогий! От тепер я зовсім весела, а то так засмутилась, так...

АНТОН. Ти повинна знати, що я живу тілько тобою і коли ще примушую себе до життя тут, у купі з братом, то тілько за для тебе. Иноді, голубко, так гірко, так погано на душі зробиться, що хоч на гилляку, а згадаю про тебе, побачусь з тобою, забалакаю — і усе гірке лине геть, і знов мені хочеться жити, без кінця-віку!

ГАННА. (притуляючись до нього). Голубе мій, світе!

АНТОН. (Обіймаючи). Один ласкавий погляд, одне твое ласкаве слово гріють мене, мов ясний промінь весняного сонця гріє рослину, і та рослина, підіймаючись з землі, росте, радіє... Вір, що ніяка сила не зможе мене розлучити з тобою, кі яка!

ГАННА. Соколику любий!

АНТОН. Я, Галю, маю вийти з цієї хати; не

можу я більше бачити, терпіти того здирства, що тут робиться. Та й небезпечно жити укуші, без гріха не обійтися...

ГАННА. То і вийди.

АНТОН. І ти зо мною?

ГАННА. Я? за тобою на край світа!

АНТОН. Тілько, бач, яке діло: мати з Калістратом не хочу чого мені дати. Судитись — Бог з ними! Прийдеться потерпіти. Ти бідності не боїшся?

ГАННА. Ось мое богатство, мое щастя, мое життя! (обіймає його).

АНТОН. Спасибі, Галю! (цілуються).

ЯВА 8.

Ті-ж і Серъога. (Увіходить в той момент, як Антон і Ганна цілуються, і тихо стоїть біля дверей).

СЕРЬОГА. (До себе). Смирно! Маладця, Й-Богу маладця!

АНТОН. Я не буду і баритись довго. У Павла на другому ґрунті є хата, найму ту хату, перевінчаемось з тобою і будемо тихисенько та любесенько жити собі.

СЕРЬОГА. Хм, вот так Антон!

ГАННА. А мати? А брат?

АНТОН. Що мати? Благословить — спасибі, а ні — Бог їй суддя, а на Калістрата я не потураю.

СЕРЬОГА. (Тихо). Маладця, по воєнному.

ГАННА. У нас, Антонечку, у хаті буде гарненько, чепурненько: я її мов віночок убіратиму.

АНТОН. А в тім віночку найкраща квітка буде моя Гануся! (Щілуються).

ЯВА 9.

Ті-ж і Калістрат (з дверей що з боку).

КАЛІСТРАТ. Хе-хе-хе... з законним браком поздоровляю! (Антон і Ганна засоромились).

ГАННА. Ой, Боже!

КАЛІСТРАТ. Се-ж ви як? Зовсім, вже як муж з женою! Хе-хе-хе...

АНТОН. (Збентежено). А тобі що? Замовчи, брате! До моого серця тобі ніякого діла нема! Серця не чіпай, чуеш!!

СЕРЬОГА. Так його Антоша!

КАЛІСТРАТ. Хе-хе-хе... Мамо, мамо, а йдіть сюди! ішвидче!

ЯВА 10.

Ті-ж, Соломія і Старшина.

СОЛОМІЯ. Що трапилось?

КАЛІСТРАТ. Ви шукали їому дружину...

АНТОН. Дружиною мені буде не та, котра вам до вподоби, а ось... Отсе моя вірная і єдина дружина, і знайте, що помішати моєму коханню, моєму щастю я нікому не дозволю!

КАЛІСТРАТ. От вам мамо, і невісточка! Хе-хехе...

АНТОН. Чуєте, нікому!

СОЛОМІЯ. (Заміряється патирицею на Ганну) Ах ти паскудо! Парубка з пантелику збила! (Хотіла ударити). Та я тобі!...

АНТОН. (Вириває патирицю, ламає і кидає. Дуже). Не чіпайте мамо!... Не доводьте до гріха!

СТАРШИНА. (Чухаючи потилицю). Увірвалось!

СЕРЬОГА. (Цілує Антона). Люблю, брат! Маладця! (Співає). Юра, юра, юра!...

Завіса.

ДІЯ II.

Обстанова першої дії. На лаві, біля мисника, парує самовар.

ЯВА I.

Калістрат і Карпо (стоять посеред кону).

КАЛІСТРАТ. Ти не дитина, що рожжуй та у рота поклади.

КАРПО. Та воно так... хто його зна...

КАЛІСТРАТ. То-ж то, що "так". Збереться де кучка, зараз і заведи таку балачку... а інчому і на одинці довбай.

КАРПО. Ніби то Антон?

КАЛІСТРАТ. Роскусив!

КАРПО. Зрозумів, Євменовичу!

КАЛІСТРАТ. Та гляди мені! Чуєш? З моїх ла-бет тобі не втекти. Коли збочиш, або... у баражай ріг скрутю!

КАРПО. Я до тебе по усяк час з щирістю.

КАЛІСТРАТ. Не щирість, а діло дай. Іди.

КАРПО. Щасливо оставатись. (Пішов).

КАЛІСТРАТ. (Стойть трохи мовчки. Зітхає). Так, так. (Пройшовся по хаті, далі узяв з мисника стакана, налив чаю, поставив на стіл і сів, замислившиесь; барабанить пальцями об стіл. Рантово підвівся і заскрипів зубами). Мм,.. блазень!

ЯВА 2.

Калістрат і Софія.

СОФІЯ. Чув, Калістрате?

КАЛІСТРАТ. (Похожає). Що? Зозулю?

СОФІЯ. У Антона дитина померла.

КАЛІСТРАТ. (Зупиняючись). Померла?

СОФІЯ. Еге... Осе сьогодня вранці.

КАЛІСТРАТ. Померла, так і померла. (Сідає).
Мені що до того?

СОФІЯ. Там бідність.

КАЛІСТРАТ. Мені, я тебе питаю, що до того?

СОФІЯ. Może-б запоміг чим? У них ні шеляга за душою.

КАЛІСТРАТ. То й допомагай, коли ти така богатирка.

СОФІЯ. Я-б з дорогою душою, так у мене нема.

КАЛІСТРАТ. А коли нема, то нічого і базікати по дурному.

СОФІЯ. Зверни, Калістрате, злість на милосердію, допоможи... Не багато — карбованців зо три, щоб стало поховати.

КАЛІСТРАТ. Гривні щербатої нема у мене для цього. Хм... благодітелька яка! Він на кожному ступні капость мені робить, збитки причиння, а я йому допомогай? А дулю не хоче?

СОФІЯ. Калістрате, голубчику, (обнимас його) допоможи, за для мене.

КАЛІСТРАТ. Гень, не вяжись! Сам, як треба, нехай прийде, уклониться, прощення попросить, тоді так. А то, бач, носа дере перед старшим братом!

СОФІЯ. Невже, Калістрате, у тебе таке запек-

ле серце, що рідному братові не хочеш запомогти та ще у такім горі?...

КАЛІСТРАТ. Краще червивій собаці кину, ніж йому!

СОФІЯ. Адже-ж ми користуємось його частиною, він не править з нас...

КАЛІСТРАТ. (Сердито). Розумна дуже! Зась! Нічого йому не слід, бо не дбав!..

СОФІЯ. Хоч у позику дай!

КАЛІСТРАТ. При волости - ж є каса така... він же її придумав, хай там і візьме.

СОФІЯ. Не дають. Він там винен.

КАЛІСТРАТ. Так я-ж сьому не винен. (Підвідиться). На селі богато голоти і коли я буду усім допомагати, то сам з торбиною піду.

СОФІЯ. Змилуйся, запоможи, ради дитинки, — воно-ж невинне, що у вас суперека.

КАЛІСТРАТ. Відчипись, кажу, дай спокій!

СОФІЯ. Згадай, Калістрате, Бога! побійся його гніву!

КАЛІСТРАТ. Мовчи, бо заткну пельку! (Замірвся, щоб ударити, але, побачивши старшину, сбіймає Софію).

ЯВА 3.

Ti-ж і старшина.

СТАРШИНА. Здрастуйте, Євменовичу!

КАЛІСТРАТ. Здрастуйте.

СТАРШИНА. Здрастуйте, Софіє Миколаївно!

СОФІЯ. Здрастуйте!

СТАРШИНА. Хе-хе-хе, усе воркуєте неначе ті голубки.

КАЛІСТРАТ. Еге, час би скубтися...

СТАРШИНА. Чого се ви за мною... О, чай!-
Добре. Пити прямо аж горить, неначе у пеклі!

КАЛІСТРАТ. Усип, Сохвіс, чаю та і мені теж,
бо той прохолов вже. (Софія наливає). Сідайте,
Никихфоре Семеновичу.

СТАРШИНА. А я отсе забіг до Берка,
пляшку квасу випив — не помога — горить. (Софія подає чай і сахар на тарільці). Люблю я ст-
се питво! Бісові пани не дурні — придумають!

КАЛІСТРАТ. Кушайте.

СТАРШИНА. Як поживаєте, Сохвіс Миколаїв-
но?

СОФІЯ. Спасибі. (Голос за дверима: "тітко, а
ідіть-лишень сюди").

СОФІЯ. Либонь мене кличуть?

КАЛІСТРАТ. Тебе-ж. Іди. (Софія пішла).

СТАРШИНА. Добра штука отсей самувар, до
усякого варива: (пе чай і дуже дме) чи картоп-
лю зварити, чи вареники... Отсе позавчора Ка-
тря і куліш варила в самуварі. Хороша штука,
горшків не треба.

КАЛІСТРАТ. Куліш, кажете?

СТАРШИНА. Еге. Якось, на тім тижневі, купець подарував мені півхунта чаю — карбованця коштус! так Катря, ненароком, у помийницю і висипала.

КАЛІСТРАТ. Ну, пропав, звісно?

СТАРШИНА. Як можна! Карбованця коштус, та щоб пропав! Вибрали, прополоскали гарненько, потім просушили у печі, на черіні. Хіба в помийниці погане що чи як?

КАЛІСТРАТ. Та положим.

СТАРШИНА. І становий вже пив той чай по-тім.

КАЛІСТРАТ. І що-ж?

СТАРШИНА. Нічого. Скривив пику, плюнув... неприятний, каже, скус, вуня. А чим же воно вуния? Кислий дух чутні трохи, а він: "вуня!" Дозвольте ще. (Подав стакан). Неначе згаса.

КАЛІСТРАТ. (Наливає чай і подає). Кушайте.

СТАРШИНА (Витираючи піт). А Антон такі коверзует?

КАЛІСТРАТ. (Сідаючи). Прямо способу не приберу, що з ним діяти. Після смерти матері ше гірш наважився проти мене.

СТАРШИНА. І охота йому сперечатися? Жив би у купі, працював, так-ні. Одружився на наймичці...

КАЛІСТРАТ. Йому під масть.

СТАРШИНА. Катрею мосю погребував, а вона дівчина хоч і не дуже... кхе... за теж хазяйського роду.

КАЛІСТРАТ. Що з воза впало, то вже пропало.

СТАРШИНА. Ото-ж терпить таку нужду, а нездастється.

КАЛІСТРАТ. Міркувалось: вижену з хати, — побідкається та і опамятається, аж воно...

СТАРШИНА. Упертий, капостний!

КАЛІСТРАТ. Від великого розуму, що у школі набрався. Нічого людям робить, так школи позаводили. А на чортового вони батька? Людей нівечить, від хазяйства відбивати.

СТАРШИНА. Еге, вчать, вчать... а як же його жити, коли взагалі вчений люд піде?

КАЛІСТРАТ. Босячні прибавиться. Яке ми діло втратили, га?

СТАРШИНА. Що?

КАЛІСТРАТ. Обчеський лісок рублів за 300 можна було ізняти.

СТАРШИНА. А-А-Антон помішав, і купця сам знайшов, що дав дві тисячі.

КАЛІСТРАТ. Антон-же. З рук вирвав. Двоє відер горілки пропало на вгощеннє мирові. Ми-б з вами рублів по тисячі заробили.

СТАРШИНА. Що-ж подісте, коли...

КАЛІСТРАТ. Або ось, каса мирська при волости.

СТАРШИНА. Чума-б ї побрала.

КАЛІСТРАТ. То було до нас ідуть за допомогою... позичиши чоловікові — він у гарячу пору за процента допоможе у роботі, а тепер найняти треба, заплатити.

СТАРШИНА. Еге, йому іграшки, а ми — терпи.

КАЛІСТРАТ. (Зло). Ну, дограється він!

СТАРШИНА. Верховодить миром — тай край! Подозвольте ще, коли ласка. (Дає стакана).

КАЛІСТРАТ. (Бере). Яким миром? Голитьбою! (Наливає).

СТАРШИНА. За кожним днем усе більше схильяється людей до нього. (Бере чай). Спасибі. (Наливає у блюдечко, підносить до рота і дме).

КАЛІСТРАТ. (Хитро). А чи ви знаєте, що не сьогодня-завтра має бути ревізія обчеської скрині?

СТАРШИНА. (Налагодився пити чай). Га? (підскукує; блюдечко падає і розбивається). Я... як... ви...

КАЛІСТРАТ. (Тихо). Пропасниця забила. (Голосно). Чого ви перелякалися?

СТАРШИНА. (Тремтяче). Господи, спаси і помилуй! (Метушиться по хаті).

КАЛІСТРАТ. Куди-ж ви, а чай?

СТАРШИНА. Побіжу до Берка на одчай. .
Збиток вам причинив, — звиніть.

КАЛІСТРАТ. То пусте. Сядьте та вкупі поміркуємо, то воно якось і буде.

СТАРШИНА. Се ви мене мов варом...

КАЛІСТРАТ. Учора пішов я до Антона, щоб, значиться, побалакати, чи не опамятається. Сядьте-бо.

СТАРШИНА. Швидче кажіть, ради Господя.
(Сідає.).

КАЛІСТРАТ. Попереду ласкою, далі страхати почав, а він мені на се: Не зачіпайте мене, бо як на те піде, то жалкуватимете з старшиною. Я каже, знаю, що він руки гріє коло мирської скрині, донесу, каже, земському і проситиму, щоб ревізію зробили.

СТАРШИНА. Оттака ловись! Щож його діяти?
(підводиться і шукає шапку).

КАЛІСТРАТ. Не хвилюйтесь, придумасмо. Ось сідайте.

СТАРШИНА. (Сідає). Що таке?

КАЛІСТРАТ. Треба діло так оборудувати, щоб нам його здихатись навіки, бо він найгірший ворог наш.

СТАРШИНА. Лютий ворог! Як-же його злихатися?

КАЛІСТРАТ. Ви-се-ле-ніє!

СТАРШИНА. Га? Виселен... Трудна штука!

КАЛІСТРАТ. Чого? Тепер таке уремя... Треба тілько щоб де-хто показав, що ніби-то бунтую людей, підмовляє непочитувати начальство: земського, старшину, станового, навчає не платити подати... Написати такого приговора.

СТАРШИНА. Чого-б краще! На горе писар у нас тугий. От колиб се Качан, з тим в одну мить можна-б було оборудувати.

КАЛІСТРАТ. Мир скаже, то і сей мусить написати.

СТАРШИНА. Е, коли-б мир.

КАЛІСТРАТ. То вже мій клопіт. Мир підмажемо горілкою — вони на дурницю і надто палкі, а хто лишній — одихнути. Головне діло, щоб заздалегідь пустити по селу таку чутку, що ніби Антон бунтус.

СТАРШИНА. Як же його?

КАЛІСТРАТ. Я і се придумав.

СТАРШИНА. А ну-ну? Цікаво.

КАЛІСТРАТ. Посилаючи Серьогу за вами, я наказав, щоб він привів сюди Охріма з Трохимом.

СТАРШИНА. Отих пляниць?

КАЛІСТРАТ. Еге-ж. Для нашого заміру воїн

іменно і потрібні. Се такі, що за горілку і батька на шибеницю поведуть.

СТАРШИНА. Вірно, що не пошкодують.

КАЛІСТРАТ. Ми їх підмогоричимо, щоб вони у шиньку, тай так по селу розпускали таку чутку, і коли вже гомін піде — ви зберете сходку, напишете приговора, щоб на виселеніс.

СТАРШИНА. Гаразд придумали, їй Богу! Колиб Господь допоміг нам, спровадити його, — легчеб і дихалося. А як земський?

КАЛІСТРАТ. Що земський? Мирська воля?

СТАРШИНА. Ну ѿ голова-ж у вас! А мені і на думку б таке не спало.

КАЛІСТРАТ. Охрімови з Трохимом треба буде oprіч горілки де-що пообіцяти, — горілкою не обійдешся.

СТАРШИНА. А що-ж їм?

КАЛІСТРАТ. Ви пообіцайте пашпорти, а я грошей, карбованців по три.

СТАРШИНА. Неможна їм пашпортів дати, — земський предписав.

КАЛІСТРАТ. Хто-ж вам говорить, щоб вже і дати? Пообіцяти — не дати.

СТАРШИНА. Се можна, се повсігда можна!

(За коном чути голос Серьоги: "В ногу! аз-два, правої - левої, правої - левої!"

КАЛІСТРАТ. О, вже ідуть! (підіймається). Тре-

ба заперти скриню та поховати де-що, бо се такі людці, що нічим не гребують, аби поживитись. (Запирає скриню, дещо ховає).

СТАРШИНА. Пропаці люде!

КАЛІСТРАТ. Не проговоріться, щоб Серъога не зрозумів.

ЯВА 4.

Ті-ж, Охрім, Трохим і позаду Серъога. — Охрім і Трохим увіходять по-солдатському.

СЕРЬОГА. Смир-но! В ряди строй-ся! Вот привів тобі ехрейторів золотої роти! Рядова подтянись!

КАЛІСТРАТ. Здрастуйте...

ОХРІМ. Хазяїну тому, що править у дому і при том господинові нашому старшині...

ТРОХИМ. Начальникові-печальникові.

ОХРІМ. Здравія желаем і добrego здоров'я!

ТРОХИМ. Наше поштеніє.

СТАРШИНА. Спасибі.

СЕРЬОГА. Молодця, други мої!

КАЛІСТРАТ. Сідайте ось тутечки, до столу.

СЕРЬОГА. Оправ-ся! Воль-но! Са-дись!

ОХРІМ. Сісти повсігда ми можем, єжелі когда на столі водиться усякая разність і вдовольствіє. (Сідає).

ТРОХИМ. З приятством. (Сідає).

СЕРЬОГА. Хе!... Какі мої ехрейтори, правда молодці?

СТАРШИНА. (Сміється). Що й говорить!

КАЛІСТРАТ. Вам чого, чаю чи горілки?

СЕРЬОГА. Вони народ образований, так што..

ОХРІМ. Я, как звичнай до всякого питва, так мінє чаю і... і горілки, щоб, значиться, как пунчія! так ви мені вже...

ТРОХИМ. І того і другого.

КАЛІСТРАТ. Добре, добре. (Достає з мисника горілку і закуску і ставить на стіл).

СЕРЬОГА. Зовсім, как благородніє господа й тольки.

СТАРШИНА. Чого-бо ти, Охріме, не балакаєш по людському, по простому?

ОХРІМ. Потому що, значиться, ми з Трохимом городські люди... не простій... Одеські... і у стій самой Одесті образувались, как, значить, повсігда з благородним кумпанством в кумпанії состояли і нам тепер, значить, проста розмова не йдьоть, противно!

ТРОХИМ. Не подходить до нашої положенії.

СЕРЬОГА. Вони розговарюють тольки по благородному, хе-хе-хе...

КАЛІСТРАТ. Серьога, налий, лишень, їм чаю.

СЕРЬОГА. Совдовольствіем, для дорогих приятельов. (Наливає).

СТАРШИНА. Се так-би сказать: чоловік Божеська твар і Бог дав йому...

КАЛІСТРАТ. (Наливає горілку). Ну, будьмо! (Пе, потім наливає Старшині і другим).

СТАРШИНА. На здоровя.

ОХРІМ. На добре здоровячко!

ТРОХИМ. Кушайте на здоровя!

ОХРІМ. (Узяв чарку). Вот как у нас, у Адестії, на набережной...

ТРОХИМ. Тай ї у ночлежному.

ОХРІМ. Та ї у ночлежному усякі розговарюють розговори про усяку політику по образованому.

ТРОХИМ. На простой мові там не можно.

ОХРІМ. Нікак нідзя!

ТРОХИМ. У ночлежний не пустять!

ОХРІМ. Воно вчення требус...

ТРОХИМ. Пий вже.

ОХРІМ. Не перебивай реч говоритъ. От, скажем: на вашой простой мові сто горілка або водка, а по образованному — мастика!

СЕРЬОГА. Ну, приятель, ти только песні пенош да чарку держиш — пий!

ТРОХИМ. І я кажу — пий!

ОХРІМ. За убразованность і просвіщеніс! (Випив).

КАЛІСТРАТ. Пий, Трохиме!

ТРОХИМ. Будьмо! За Адесту! (Випив). Кхе..

СТАРШИНА. Хто-ж вас образованію вчив?

СЕРЬОГА. (Наливає собі сам). Ну, чарочка-коханочка, п'ять военной человек, што-б не забить тебя во век! (Випив).

ОХРІМ. Как што? Там усякая вам благородная публичность: там вам скубент, і дохтур, і полковник, і хранцуз. (На протязі розмови кладе, непримітно для других, по кусочку сахарю у стакан, так що наклада трохи не повний).

ТРОХИМ. А більш усього — крек!

КАЛІСТРАТ. Ще по чарці! (Наливає).

ОХРІМ. Хоч і по парці, то я зовдовольствісм.

ТРОХИМ. Про меня хоч і по три. (Усі п'уть).

СЕРЬОГА. Чай ваш прохолос вже.

ТРОХИМ. Плювать!

СТАРШИНА. Чудесне питво — чай! (Пє).

КАЛІСТРАТ. (Наливає). Ну, ще до чаю. (Дас усім).

ОХРІМ: По старому, как говориться, звичаю повсігда п'уть до чаю.

ТРОХИМ. А після чаю, теж по звичаю! (Берє сахар жменею і кидає у стакан. Калістрат серди-

то позирнув, узяв тарілку з сахаром і одніс у мисник).

ОХРИМ. Вот как у нас у Адесті — прийдьош у трахтьор "бенлой ленбедь"...

КАЛІСТРАТ. (Сідаючи біля старшини. Тихо.)
— Треба їх підмогоричити.

СТАРШИНА. А так, так... звісно. (Шепчуться).

СЕРЬОГА. (Про себе). Якісь то секрети? Антиресно. (Прислухається).

ОХРИМ. Зараз потребуєш пару чайов мармалезю!...

ТРОХИМ. Заведеш машину... (Тихо). Охрюша, чого він нас закликав?

ОХРИМ. (Тихо). Чорт його зна! — То, було й на очі не підпуска, а тепер перші гості. Мабудь запевнився, що образовані — не мужики!

ТРОХИМ. І я так думаю.

КАЛІСТРАТ. Пийте-ж! (Ті штось).

СТАРШИНА. (До Охрима з Трохимом). Скажіть мені, чого ви одбились од дому, од хазяйства?... І хороші ви, так будем говорити, люди: а розпустилися зовсім. Нехай вже Трохим, а є тебе-ж жінка, діти, земелька єсть, наділ, хата своя, а ти покинув хазяйство?

ОХРИМ. Не можу я хазяйнувати — нету рошоту!

ТРОХИМ. Нікоторого!

КАЛІСТРАТ. Як то так?

ОХРІМ. Так, нету тай годі!... Я робив, хазяїнував поки дурної був, а как образувався, так і повидів...

ТРОХИМ. Що нікоторого рощоту!

СТАРШИНА. Жінка вже скілько разів приходила скаржитись на тебе.

ОХРІМ. Жінка, кажете? (Захльобнувся часм) Псс...

СТАРШИНА. Еге, твоя жінка.

ТРОХИМ. Плювать! (Калістрат з старшиною шепчується).

ОХРІМ. Подумайте самі, какой мені рощот? Мамаша мої ще живі, брат-салдат, ну, от я й думаю: коли-б усе те хазяйство та було майо то-б так, я й трудився-б... Я перш робив, ждав, що Бог дастъ, мамаша помруть, брат помрьют — буду я один собі хазяїн, — ну, а потім повидів що стечастя міні не судилось... когда ще я діждусь то-то щасливого часу, що вони поздихають!.. ну і махнув рукою.

ТРОХИМ. І во первих, не про нас чорна робота.

СЕРЬОГА. Хе! Молодця Охрім, — хфилософ да й тольки!

КАЛІСТРАТ. (Старшині тихо). Серьога мішпа.

СТАРШИНА. (Тихо). Пошліть куди небудь.
(Балакають).

КАЛІСТРАТ. Серього, налий по чарці.

СЕРЬОГА. Можна, сколько вгодно. (Наливає
плють усі опріч Калістрата і Старшини). Видиш,
брат, що значить образовацая, городськая пуб-
блика? — зовсім другий сорт, как деревенська!

ОХРІМ. (З жалем). Как подивлюсь я на на-
ших мужичків, так прямо душа боліє, що у них
нікоторого понімання в образованності!

СЕРЬОГА. Верно!

ТРОХИМ. Ноч без маяка.

КАЛІСТРАТ. А ви вже зовсім як образовані,
благородні? Хе--хе-хе...

ОХРІМ. Я, хвалити Бога вже п'ять годов,
как по всяких городах буваю... у Адестії у ме-
ня приятелі, не какіє-нибудь, а усякая публи-
чность, как свої люде, однаково. Прийдеш у ноч-
лежний — душа радіс, неначе в рай! і там тібę
усякое образованіс і вдоволствіс.

ТРОХИМ. Да й по етапу когда йдьоши, то багато
де-чому образуєшся.

СЕРЬОГА. А ви й по етапу ходили?

ОХРІМ. (Гордо). А как же! Ви може думаете,
що так вам усякой можетъ і по етапу пойти?
Нікогда!

ТРОХИМ. Охотників багато-б знайшлося!

ОХРІМ. От я за сібя скажу: хвалити Бога, вже чотири рази етапом ходив, — на всяких пересильних пунктах побував.

ТРОХИМ. Не бреши — три!

ОХРІМ. Чотири!

ТРОХИМ. Три!

ОХРІМ. Чотири, — кажу!

ТРОХИМ. Кажу, — три, не завдавайся на антрацит!

ОХРІМ. Ти три, а я чотири!

ТРОХИМ. І ти — три.

ОХРІМ. (Вихвачує з халяви кінжала). Брехні мені завдавати! (заміряється).

СЕРЬОГА. (Хапає за руку). Не шали, приятель!

КАЛІСТРАТ. Не сваріться-бо!

СТАРШИНА. За се можна і притикола!

ОХРІМ. Пущай не завдайто брехні: коли говорю що чотири, то — чотири!

ТРОХИМ. Нехай і чотири. (Тихо). Врьоть — три. Хвалько поганий!

ОХРІМ. Ex, Калістрате, хороший ти чоловік, жаль що без образованія тілько!

КАЛІСТРАТ. (Сміючись) Де вже нам!

ОХРІМ. І гарно тут у тебе... усякій вдоволь-
вольствія на столі... і зовсім би неначе у нас,

у Адестії, у трахтьорі, у "белому ленбеді,"
только шкода що...

ТРОХИМ. Мармазелі та машини нема.

КАЛІСТРАТ. А то-б що?

ОХРІМ. Зовсім як в Адестії... коли-б ще ма-
шина, мармазеля... завів і гуляй'

ТРОХИМ. Ги-ги-ги... чудесно!

СЕРЬОГА. Вот у меня лучче всякої машини.
(Показує гармонію).

ОХРІМ. Серьога, товарищу верной, розваж,
розвесели душу!

СЕРЬОГА. Можна. Каку вам? (Робить цигар-
ку й закурює).

ОХРІМ. Заграй про нашу рідну Адесту...

СЕРЬОГА. Для приятелів совдовольствієм!

КАЛІСТРАТ. (Тихо). Ну, заведуть тепер на щі-
лий день.

СТАРИШИНА. (Теж). Та нехай вже, коли при-
звали.

ОХРІМ. Серьога, починай!

ТРОХИМ. Валай!

СЕРЬОГА. Ідьоть! (Грає. Охрім і Трохим спі-
вають):

Жив я в городі в Адесті,
Там дівчинку полюбил,

Там з милашечкої уместі,
 Там в трахтьорі чай я пив,
 Там в ночлежному з Трохимом
 Познакомила судьба;
 Там горілочку грахвином
 Пили вместі ми до дна!
 Лежим з ним ми на топчані,
 Курим трубку з тютюном,
 А в кармані три копейкі,
 Три копейкі серебром!
 Ми на тії три копійки
 Прогуляли цілу ноч,
 А потім судьба злодейка
 З шинку викинула проч!
 А на вулиці нещасних,
 Нас обход позабирає
 І з Трохимом по етапу
 Із Адесту нас погнав!

ОХРІМ. Е!... Адест! Город наш разлюбленний!

ТРОХИМ. Прямо летів-би туди! (Схліпуючи, витирає очі).

СЕРЬОГА. Молодця ребята! (Про себе). Я вижу што я тут лишній. Калістрат штось затіваєт.
 — Хм... Надо пуститься на воєнную хитрость.
 (Випиває чарку горілки і вдає з себе п'яного, хи-

тається). Люблю, братуха, тебе! (Цілує Калістрата).

КАЛІСТРАТ. Одважись!

ОХРІМ. (Те-ж хочу поцілувати Калістрата). Калістрате, я думав, що ти падлець, — а... а ти хороший чоловік!

КАЛІСТРАТ. Не треба, я не люблю цілуватись!

ТРОХИМ. То й сплювати!

ОХРІМ. Я ось кого поцілую... Серьогу поцілую. (Цілує). Серього, люблю тебе... дай цигарку. (Серьога дає цигарку, що сам курив, Охрім потім дає Трохимові, а той знов Охрімові).

ТРОХИМ. І я поцілую. (Цілує).

СЕРЬОГА. (Скидає з себе пінжал і кладе його під голову на лаву біля середніх дверей). Послі жаркого страження полагається й отдих (ліг), так сказати, дньовка.

КАЛІСТРАТ. Ти-б ішов в сіни або в садок!

СЕРЬОГА. Міне харошо і здесь. (Трохи згодом ніби захріп).

СТАРШИНА. (Голосно). Нехай чоловік засне, одпочине. (Тихо). Хай вже — аби спав!

ОХРІМ. Калістрате! І чого бо ти тут сидиш на селі?

КАЛІСТРАТ. А що?

ОХРІМ. Ходім з нами в Адесту — не жалкуватимеш. Там тобі і хранцуз і крек...

ТРОХИМ. По етапу пройдешся.

КАЛІСТРАТ. Ось краще слухайте мене. (Не дуже голосно). Хочете заробити?

ОХРІМ. А чого-ж, тілько яка робота?

ТРОХИМ. Когда чорна, то Господь з нею!

КАЛІСТРАТ. Робота язиком.

ОХРІМ. Се сколько завгодно!

ТРОХИМ. Язиком можна!

КАЛІСТРАТ. Ходімте сюди, Никихфоре Семеновичу, ходімте, там безпечніше. (Ідуть у бокові двері).

СЕРЬОГА. (Трохи згодом підводиться). Хм... Пашли! Ну і вумная бестія єтот Калістрат — не проведьош! Видно, што братуха штось то затівається, но што іменно? У меня есть такое сумлениі, што Калістратушка з старшиною хочуть іздевати внезапное нападеніе на неприятеля, — на Антона. То, бувало, Охріма з Трохимом до двору не допускав, а тепер вгашайть їх, как своїх приятелів. Н-да... Ну-ка, станем ми на наблюдательной пост, да чи не подслушаем чого? (Стас коло дверей, поклав палець на губи і слухає). Так і есть: тайной заговор — отгадав! Внезапное і стремительное нападеніе на неприятельской лагерь! Узятіе у плен Антона. Хм... Но што іменно з ним хочуть ізделать — не разберу! Надо будить распросить этих пяниць. Братуха обіщаєт

їм по чотири рубля. Торгуються... Чистая діпломатія да їй тольки. Старшина говорить, що, пашпорти їм дасть... Про який-то бунт говорять. Ідуть! Тепер опять на ппийонський пост. (Лягас на лаві і хропе).

ЯВА 5.

Серьога, Калістрат, Старшина, Охрім і Трохим.
(Охрім і Трохим хитаються).

ОХРІМ. Ми усякое дело можемо до діла довести і образованность подпустись.

ТРОХИМ. Образуєм — он як!

СТАРШИНА. Не кричіть-бо!

КАЛІСТРАТ. Безпепино, чусте якого хропака завдає?

ОХРІМ. Нам не страшно... нам наплюватъ!..

ТРОХИМ. Сколько завгодно!

ОХРІМ. (Підійшов до столу, наливає і пє) --
Только щоб і ви по чести, по совісти!

ТРОХИМ. Без мошенства! (Те-ж пє).

КАЛІСТРАТ. Обманювати не буду.

ОХРІМ. Щоб пашпорти нам були.

ТРОХИМ. На казъонний щот.

СТАРШИНА. Сказав же, що будуть.

ОХРІМ. Хоч воно плюватъ на пашпорти!.. нам аби до Адесту, а там не страшно. З Адесту їй до

етапу не страшно... А без пашпорта так, пожалуй, дійдеш до Тернополю тольки, та зараз з десятком і назад, а вже как з десятком йти...

ТРОХИМ. Одно огорченіс.

ОХРІМ. По етапу — другої разговор.

ТРОХИМ. По етапу повсігда зовдовольствіем.

СТАРШИНА. Зробіть тілько діло, я пачиорти дам.

ТРОХИМ. На казъонний щот!

СТАРШИНА. Брехати не буду, — на те я начальник.

ОХРІМ. Дорогой мой, начальники самі велики брехуни у светі.

ТРОХИМ. Як скакунці у Адесті!

СТАРШИНА. Я не з таких.

КАЛІСТРАТ. Умовились же і край.

ОХРІМ. І ви теж, як по договору: — нам з Трохой по чотирі рублі на дорогу... по чести

ТРОХИМ. Без нікотораго мошенства.

СЕРЬОГА. (Тихо). Нічого не пойму!

КАЛІСТРАТ. Як що оборудуєте діло, то я ще вам опріч того, що обіщав, подякую.

ОХРІМ. Значить, скажемо... скроль скажемо... по чести... Бунтовщик, значить... Земського не треба, станового по ший...

СТАРШИНА. Так, так.

ТРОХИМ. Старшину по морді! (Заміряється).

СТАРШИНА. (Одхиляється). Ну-ну, ти!

ОХРІМ. Податі не платити... усяке не потріб..

ТРОХИМ. Апчхи-и!

ОХРІМ. Бонджур! (Наливає). Ти, Калістрате, не думай, що нам твоя горілка треба? Ми у Адесті не таку пемо, ми тольки как чесній люде — по совісти. (Пє).

ТРОХИМ. (пє). По настоящой!

СЕРЬОГА. (тихо). Якась тонкая політика!

КАЛІСТРАТ. Ну, годі, годі! (Будить Серьогу). Серього, Серього! (той ніби сонний, щось бормоче).

СТАРШИНА. Не чіпайте, нехай спить!

КАЛІСТРАТ. Чого він розлігся! Серього! (Будить).

ОХРІМ. Сергію Євменовичу, голубе мій... Ваше благородіє... товарищу дорожай, уставай та значить....

ТРОХИМ. Випємо.

СЕРЬОГА. (Підіймається, протирає очі і позіхає). Е... так важко задрімав. Ну што зде?

ОХРІМ. Серього... люблю я тебя, Серього! Серього, пойдьом з нами у Адесту... ти там у золотій роті первой чоловік будеш... Серього, випем! (Наливає).

ТРОХИМ. Світа побачиш!

КАЛІСТРАТ. Проведи їх, Серього, щоб часом собаки не покусали.

ОХРІМ. Не беспокойтеся, ми од усякої собаки сдгризьомся.

ТРОХИМ. Ми личности неприкосновенній.

СЕРЬОГА. (Випив). Ну, ехретори, слушать команду!

ТРОХИМ. Можемо.

СЕРЬОГА. В ряди — строй-ся! Полуборот на ле-во!

ОХРІМ. (Подає руку Калістратові). До снідання!

КАЛІСТРАТ. Прощайте! (Нехотючи подає руку).

ТРОХИМ. Бонджур. (Подає руку і старшині).

СТАРШИНА. Прощавайтے!

СЕРЬОГА. Ну, рядова, подтянись! Песельники напер'од! Полуборот на ле-во! Правую ногу упер'од, шагом арш! аз-два! аз-два!.., правой-левой, правой-левой! (Пішли з піснею).

СТАРШИНА. Хе-хе-хе... По муштрі, мов справді воєнні.

КАЛІСТРАТ. Так діло оборудуємо, що й не оглядиться! А сі пяниці аж затанцювали, почувши за пачпорти... хе-хе-хе... Як то вони тоді затанцюють, як ви їм дулю замість пачпортів дасьте? (Регоче).

СТАРШИНА. Кумедія буде! Образовані! Хе-хе-хе...

(Обидва скілько часу речочуть).

ЯВА 6.

Ті-ж і Ганна. (Несміливо увіходить).

ГАННА. (Заплакана.) Здрастуйте!

КАЛІСТРАТ. А-а! Здрас-туй-те!

СТАРШИНА. Здорова.

КАЛІСТРАТ. Що скажеш?

ГАННА. До вас прийшла.

КАЛІСТРАТ. Бачу, що до мене, — спасибі!
(Кланяється).

ГАННА. Дитинка померла.

СТАРШИНА. (Зітхає). Царство небесне! (підводить очі в гору).

КАЛІСТРАТ. Поховасте, коли померла.

ГАННА. (Важко). Запом... (Плаче). Запоможіть... ні за що поховати.

КАЛІСТРАТ. То вже не моя печаль.

СТАРШИНА. Чія дитина — того і клопіт.

ГАННА. Благаю вас, запоможіть... карбованців зо три...

КАЛІСТРАТ. Хе-хе-хе... А чому ж Антон не прийшов, а тебе послав?

ГАННА. Він не знає, я тихенько од нього пішла, щоб не сердився... він не велів.

КАЛІСТРАТ. Не велів? Так чого-ж ти прийшла, коли не велів?

ГАННА. Що робити? Горе погнало.

КАЛІСТРАТ. Чуєте, Никихворе Семеновичу; "не велів!" Гордує. Хм... Штука! Він гордує мною, гребує старшим братом, а я допомагай йому!

СТАРШИНА. А так-так, коли гордує.

КАЛІСТРАТ. Нехай сам прийде, та вклониться, або-ж хай повернеться до своїх приятелів, котрих настановляє проти мене.

СТАРШИНА. Звісно, хай прийде, попросить прощення у брата, він же менчий.

ГАННА. Я до сього не мішаюсь.

КАЛІСТРАТ. Не мішаєшся? Ти-ж жінка, то коли бачиш, що він дуріє, повинна напутити його, уговорити.

СТАРШИНА. Ну-да.

ГАННА. Я не за тим прийшла, щоб...

КАЛІСТРАТ. Не доставало, щоб я сам прийшов до нього, вклонився йому.

ГАННА. Се я вас прошу... я верну вам... У позику прошу... Зароблю де-небудь і верну він не знатиме.

КАЛІСТРАТ. Вернеш? — Жди.

ГАННА. Присягаюсь, що верну!

СТАРШИНА. Подивлюсь я на твого Антона та й дивуюся: чоловік розумний, не пяниця, а до хазяйства його бракує. Поводиться з усякою там шантрапою. Покаявсяб перед Калістратом, уявсяб за розум — і бідності не знав би, а то...

КАЛІСТРАТ. Дума, бачите, що повні ясла вклоняться голодній скотині. Хе-хе-хе...

ГАННА. (На вколошках). Калістрате, братіку, батечку рідний... згляньтесь на Бога, запоможіть, — я вам oddячу.

КАЛІСТРАТ. Тієї дяки від Антона і надто.

ЯВА 7.

Тіж і Серьога. (Увіходить і нишком стає біля дверей, коло мисника).

ГАННА. Мені щоб дитинку поховати. (Клається). Змилуйтесь... У вас же свої діточки... Позичте, зарятуйте.

КАЛІСТРАТ. Я у позику не даю — я здирщик. (Достас гаманець з кишени).

ГАННА. (Радо). Пошли вам Господи чого бажаєте... Сієї допомоги я ніколи не забуду!

КАЛІСТРАТ. На, жертвує на погребеніс.

ГАННА. Спасибі вам, нех... (бере) Гривен..?! (Душуть слози). Щож я з ним зроблю?

Не жартуйте, пожалійте... хоч карбованцем до-
гоможіть.

КАЛІСТРАТ. Нема. Ото бери — жертву...

СЕРЬОГА. (Підходить до Ганні і підіймає її).
Встань!

ГАННА. (Піднялась, кидає гривинника Калі-
стратові в вічі). На полуду візьми собі, Каїне
проклятий!

КАЛІСТРАТ. (Піднявся). Що таке?!

СЕРЬОГА. Каїн, да ішо по послідній моді! А
ти, дура, перед ким на вколошках стойш, кого ти
просиш?

КАЛІСТРАТ. Гляди мені, ти!

ГАННА. Я думала, що він чоловік, хоч крихта
жалю знайдеться... а він гірш хижої звірюки!

КАЛІСТРАТ. Ти у моїй хаті, та ще... Геть
к бісу!

СЕРЬОГА. (Спокійно). Стой, брат, не шали:
не в твоїй, а в нашій!

ГАННА. (Плаче і хоче йти). Прощай, бодай
тобі так легко...

СЕРЬОГА. (Вдержує її). Падажди, не ходи!
(Іде на середину кону, здіймає з себе часи і ди-
виться на них. Зітхаючи. Чуло). На призовій
стрільбі ні одного промаху не дал, усі пулі в ціль
попал. За отличную стрільбу первую царскую
призу получив... Беріг... дорожче как глаз свой

беріг, а тепер розтатся прийдеться. (Довго дивиться на часи, важко зітхає, цілує і дає Ганні). На, — возьми. Неси до Берка... много не дастъ, а рублів 6—7 возьмьош.

ГАННА. Серього... братику! (Хоче поцілувати руку). — Спасибі!.

СЕРЬОГА. Проч... Без разговоров! Ну, на лсво кругом, хворсіваним маршом, арш! (Бере її за плечі і веде до дверей). Тольки молчать мені! Штоб Антон, стот Авель, не знал, чусеш? А я зараз прийду псалтиря читать. (Ганна пішла. — Серьога дивиться на Калістрата). Ех! (Хитає головою). А іщо брат! Каїн! (Підходить до столу і пе). За упокой душі новопреставленого младенця Григорія!

КАЛІСТРАТ. Ти-ж се як, по одній стежці з Антоном чи що?

СЕРЬОГА. По какой стежці я пайду, мос діло! Я воєнний чоловік, для меня усі дороги свободні — любую вибірай... і ти міне не указ!

СТАРИНИНА. Не салдацьке, Серього, у тебе серце!

СЕРЬОГА. Да і не вовче!...

КАЛІСТРАТ. Жартуй, та дивись, щоб не довелось плакати, — к чортовій матери на простір і тебе випхаю!

СЕРЬОГА. Меня?! Шалиш, брат! Я тобі не

Антон. Я царю і отечеству служив, кров проливал!

КАЛІСТРАТ. Велика цяця, як служив!

СЕРЬОГА. Єжелі што, так подавай місце мою
часть і плювати!

КАЛІСТРАТ. Осе бачив? (Показує дулю).

СЕРЬОГА. Пожалуста, посмотрі на сто. (Показує дві). Я, брат, не буду з тобою і разговарювати, — я прямо до Воєнного Міністра!

СТАРШИНА. (Тихо). Ач куди хвата! Що ж
справді? (Голосно). Заспокойтесь, чого ви?

КАЛІСТРАТ. Глянь, наважились тринькати добро?

СЕРЬОГА. До того, що я часи дал — тобі
зась! Не твоє — своє дав, у царя заслужив! (Не).
Ех ти, волк хищной! Собака!! Камчадал!

КАЛІСТРАТ. Та я тобі! (Хоче кинутись на його, але старшина придержує).

СТАРШИНА. От бо заспокойтесь!

СЕРЬОГА. (Грозить пальцем). Не шали! Руки короткі! (Гордо). Що видиш? (Показує на значок за стрільбу). Тож-то. Ну-с! (Надів картуз). Отправимся на похоронное торжество. (Чуло). Здесть горлка, чаї, веселля, а там: голод. смерть і слози! Негодяй! (Хутко подався).

КАЛІСТРАТ. (Бе кулаком об стіл так, що стакан падає). Мм... Іроде!!

Завіса.

ДІЯ III.

Середина волости. Двері з боків; прямо вікна. На переді кону, з боку, стіл напівтий червоним або зеленим сукном, на столі усяка писарська примусія.

ЯВА 1.

Писар і сторож. (Писар сидить біля столу, розглядає бумаги; сторож на лаві, біля середніх дверей).

ПИСАР. (Згодом). Старшина був у волости?

СТОРОЖ. (Піднявся). Були. З Калістратом Свменовичом щось тут усе радились довгенько, а далі шішли. Говорили, що зараз вернуться... Я й забув! Наказували, щоб і ви приходили до них.

ПИСАР. Куди?

СТОРОЖ. Звісно, до Берка. (Одчиняються двері і де-хто з людей хоче увійти, сторож видається до дверей). Нидзя, ждіть коло волости. Покликучть, як треба буде!

ГОЛОС. (Зза дверей). Так мені у присутстві
треба!

СТОРОЖ. Кажу, нідзя!

ГОЛОС. Як то нідзя, коли діло?

ПИСАР. Чому ти не пускаш?

СТОРОЖ. Не велено.

ГОЛОСИ. Що він порядки заводить? Як то так,
щоб у волость та не можна? А коли діло є?

СТОРОЖ. Ну ѿ народ! Як нідзя, так, значить-
ся, ѹ нідзя! Начальство приказ такий дало! (Де-
хто прет'ється у двері, Сторож випихає). Одійди од
гріха! Геть краще од дверей, бо...

ГОЛОСИ. Бо що? Що се таке справді? Сходку
назначили, а не впускають! Мені діло до волости!

СТОРОЖ. Ет! (Піднявши ціпок, так ніби хоче
бдарити, випхав людей). Самоволство тай годі!

ГОЛОС. По якому се праву?

СТОРОЖ. Ще ѿ огризається! Ось, право, ба-
чин? (Показує ломаку). Посліднаго дуже штовх-
хає у потиличо). Геть, кажу! (Виходить і причи-
няє за собою двері. За лаштунками чути голоси
людей: "Се-ж не по закону! На те волость. Мені
до писаря треба! Сього ще не було").

ГОЛОС СТОРОЖА. Я не звістен об тім — Стар-
шина знає! Одійди од гріха! Так наказано.

ГОЛОС СЕРЬОГИ. Што-ж, што наказано?

ГОЛОС СТОРОЖА. То і не лізь!

ГОЛОС СЕРЬОГИ. Шалиш!

ПИСАР. Сергій іде. (Усміхаючись). Сього не зупиниш.

ГОЛОС СТОРОЖА. Підожди, старшина прийде, розрішить, тоді й підеш, а тепер — не лізь, не можна!

ГОЛОС СЕРЬОГИ. Смирно! З ким ти губу роспускаш? Ти знаєш, що я старшой унтерцер Тмутараканського полку!

СТОРОЖ. То що як старшої?

СЕРЬОГА. Пайшов вон, скотина! (Чути співас “чорная карета”).

ГОЛОСИ ЛЮДЕЙ. Що значить москаль! Йому плювати! Еге, сей скрізь доступиться!

ГОЛОС СТОРОЖА. Свинею лізе!

ЯВА 2.

Писар і Серьога (увіходить співаючи).

ПИСАР. Ти що-ж се? Куди прийшов?

СЕРЬОГА. Вашому благородію, Василю Петровичу, здравія желаем і... нашес найнижающес (Подав руку). Спрашусте, куда прийшов? Конешно, у волосное заведеніс... чи то учрежденіс, а прийшов я сюда поськатъ братця старшова, Калістратушку, штоб амуничиис і приварочнис полу чить з п'ого.

ПИСАР. От ти: салдат, унтер-офицер, а ввічливости не знаєш!

СЕРЬОГА. У котормі разі?

ПИСАР. Не поважаєш сельського правлення, убійшов сюди піби у шинок, з піснею.

СЕРЬОГА. Ex, Василь Петрович, дорогой мой! Я так поімаю: краще в етом заведенїї песні петь, чим нежелі усякій, з сумнителіним качествієм, діла рішать. Потому самому, што од песні лихого нікому не будить, потому — песня, собі песня, дай тольки, — а вот еті сумнітельния качествія, так можуть чоловіку неприятность доставиь порадочную.

ПИСАР. Про віщо ти?

СЕРЬОГА. Я, Василь Петрович, довідався (сідає), открыл тайну.

ПИСАР. Яку?

СЕРЬОГА. Да такую, што сьогодня імеєт бути в етом самом заведенїї уголовнос преступлеш. так сказать, хоч і без кровопролитильства, а усьо ж таки душегубительство!

ПИСАР. То ти вже знаєш що...

СЕРЬОГА. Не трудіться. Знаю, усьо знаю: Хоч усьо дело сто у тайні, но я, как воиной человек, і хоч не шпійон, а ішо позавчора узнал про етот заговор, штоб Антона, разлюбленного і єдиного утробного моєго братуху на виселеніє, значить...

ПИСАР. А Антон знає?

СЕРЬОГА. Конешно, знаєть. Я йому дочиста, по братські, как полагається!

ПИСАР. Що-ж він?

СЕРЬОГА. Он? Нічого. Он у меня маладець — герой! Говорить, што йому не страшно, бо, зпаччиться, нікоторого сумлення на совісті не чувствуєт, а при том надіється на мир і... тольки.

ПИСАР. Ти-б побалакав з Калістратом, уговоривши його не робити сього. Се — він домагається.

СЕРЬОГА. Без нікоторого сумлення, што він! Да што міс з ним говорить? Усе равно, што у невидимого неприятеля вистріл пущать. Я постановив нейтралітету держать і тільки.

ПИСАР. Нейтралітету?

СЕРЬОГА. Да. Вот, к примеру сказать вам, воюють дві держави, воюють, аж чуби тріщать, а третя держава, у сто время, сидить собі да в позорну трубу і наблюдаєть, што з этого будить... так сказать, нейтралітету держить. А потом, как подходящая категорія і уремя випадить, так ста значить, самая третя держава і гріє руки коло чужого вогню, так сказать, у мутнім озері карасів ловить і тольки.

ПИСАР. То і ти думаєш в мутній воді варася впіймати?

СЕРЬОГА. Моя нейтралітета зовсім другого качествія.

ПИСАР. Цікаво.

СЕРЬОГА. Так, що єжелі Калістратове діло не вигорить, так тогда міс плювати, а єжелі мир постановить такий приговор, що-б Антона на виселеніс, так тогда я такую штурму подиущу, що жарко всем станеть! Лучшую чим под Аршавої на маньоврах!

ПИСАР. Антон — мужик чесний, справедливий і колиб більш таких, то не бідувалиб так люде!

СЕРЬОГА. Одно слово — душа чоловек, да й тольки! Я за нього кров свою можу пролить, потому как разлюбльонний і единоутробний брат...

ПИСАР. Я пробував говорити з старшиною: раяв не робити сього — не слухас. Хоч, конечно, я міг би донести земському, але що поробиш? Йти супроти старшини — позбавитись і сього гіркого хліба. Самому-б — байдуже, а обрікати на голод жінку, дітей, не сила моя. До того я певен, що мир, здебільш, любить і поважає Антона за його щирість, за правду і не попустить п'яниням, та павукам-багачам учинити над ним беззаконіс.

СЕРЬОГА. Розуміється. Е, когдан-б я писарем був!

ПИСАР (Гірко усміхаючись). То що?

СЕРЬОГА. То... так... да... рукомесло благородное!

ПИСАР. Повинно-б таким бути, а в тім, як подумаєш: Господи, ти Боже мий! Хто нашому братові писарю в піку не плює? Волосний писар: і мот, і хапуга, і сякий, і такий! У книжці, у газеті, на тіатрі — скрізь його поносять, лають! І ліхто не зацікавиться його життєм, обставинами. Хай-би хоч один з тих, що кричать про благородство, чесність — день побув у нашій шкурі серед темноти, пяниць та павуків, цікаво, щоб він тоді заспівав?

СЕРЬОГА. Стало бить виходить. мираж і тольки! Так ви, Василь Петрович, говорите, що за Антона бояться не следствует?

ПИСАР. Думаю. А коли, не дай Боже — усе можливо — тоді і я не зупинюсь ні перед чим і встану на оборону.

СЕРЬОГА. Василь Петрович! (Простягає руку). Благодарю вас... спасіба. Позвольте вас за сті самї слова поцілувати (Цілус). І ѹщо позовльте вам ленортувати, що скольки я на своєму віку не видал писарів, дак усьо — або-ж падлець, або-ж мошеник, а той прямо разпротоканалья — всі до одного! А от ви, так сказать, зовсім другої чоловік, как і не писар будьто. Чеснос слово!

ПИСАР. Годі, годі! Краще скажи мені, коли ти перестанеш гуляти? Коли ти вийдеш на прямий шлях?

СЕРЬОГА. Без нікоторої надобності, Василь Петрович!

ПИСАР. Як то без надобності?

СЕРЬОГА. Без надобності да й тольки, потому ста самая, пряма, дорога, што ви говорите, обложеня траншеями.

ПИСАР. (Усміхаючись). Чудний ти.

СЕРЬОГА. Вот Антон, захотів пайти по етой, прямой, дороге, і попал у саму центрку неприятеля. Лучше я, штоб не попастися у плен, буду ходить у обход етой дороги, штоб не прийшлось на капітуляцію здаваться.

ПИСАР. Треба-ж коли небудь узятись за діло, за роботу, не все-ж гулять?

СЕРЬОГА. (Гордо). Работать?! Вдивительно мені, Василь Петрович, што ви, чоловек не глупий і говорите мінє "работать!" Мінє, при моєму чину работать? Хе-хе-хе...

ПИСАР. Хіба робить сором?

СЕРЬОГА. Хе! Розуміється не сором, тольки как работать? Для меня на селі пісту роботи. Не за плугом же мені ходить? Не вівці пасти?

ПИСАР. Усяка праця, аби була чесна, не єшила чоловіка.

СЕРЬОГА. Нет, Василь Петрович, я как старшой унтер-цер, так сказать, первой стрілкою 263-го Тмутараканськаго Єго Величества Короля Померанського полка, первую царськую призу получил, сам командир вот етую самую руку мнє пожал: "Маладець, говорить, Маляренко, маладець! спасиба за верную службу, будь і наперъод чловеком і не острями честь полка". "Рад стараться, говорю, Ваше високоблагородіе!" И после етого да штоб я за плугом хаділ? Унтер-церское словіє марав? Ні в жисть! Што ви шутки шуткуєте? Для міня даже обідно слышать от вас такое.

ПИСАР. Невже-ж ти думаш увесь вік отак жити?

СЕРЬОГА. А чому і нет? Покойной папаша оставил достаточно — хватить. Хоча братец мой старшой і бурчить, чортом на меня смотріт, так міне усьо равно, што пловать, потому я себя понімати і соблюдать можу! Когда скелі йому не ндравиться ето, — не хочет доставлять міне усякія средства і вдовольствія, так подавай міне мою часть і тольки!

ПИСАР. Жди! Антон богато узяв?

СЕРЬОГА: Я не Антон! Антон младенець, дурак і тольки, а я унтер! Єжелі цто, дак я прямо до Восянаго Міністра да й тольки! А то штоб я

наймитом йому був? Не дождьот, во вск не дождьот!

ПИСАР. Женився-б, уявся за хохляство, або службу знайпов яку. Краще-ж бути самостійним, пік...

СЕРЬОГА. Женитися, вступить в законную сім'ю, я со вдовольствієм, так как при моїм великоногребном возрасті, ето даже необходимо предпріятіс, но только не на селі.

ПИСАР. Чому?

СЕРЬОГА. Здесь нема для меня подходящей, по своїм категоріям, невести. Не на мужичке-ж міне женитися? Я женюсь у городі на модистке. Ето будеть подходящая мелодія. Ну її службу найду, так сказать, у кондуктори, або швайцари. Ето же для унтер-церскаго званія статья подходящая; потому там імеєш дсло з благородною публікою. Так-то!

ПИСАР. Чом же ти як був у городі не знайшов собі?

СЕРЬОГА. (Усміхаючись). Што ви! Хе... хе... хе... разве возможно штоб у городі без этого занятія? Там у меня уже есть такая тиша.

ПИСАР. Хто-ж вона? З яких?

СЕРЬОГА. Розумійтесь, бариння—мармазеля, із мадамського сословія.

ПИСАР. Служить, чи як?

СЕРЬОГА. (Гордо). Аа-а, займається... зре-
спо, как у городі... всякими художествами?

ПИСАР. (Сміючись). Якими художествами?

СЕРЬОГА. Розними там... (показує рукою)
всякими благородними... шляпних і прочих ді-
лов майстерниця і художниця. Я когда бил у во-
єнної так в один прекрасний вечір спознался з
нею на шквіру, ну і таким манером полюбились з
нею, завели амурну трель і тепер нам необходи-
мо проізвести вступленіс в законний брак і за-
ключить союз, щтоб не вийшло скандалю.

ПИСАР. (Усміхаючись). Якого?

СЕРЬОГА. Потому што, как она городська і
при стом разных ділов художниця, — ходить у
шляпі, нудриться і подиускаст глянець на па-
трет, так без скандалю не обойдеться.

ПИСАР. Нічого не зрозумію. (Сміється).

СЕРЬОГА. Знайтс, в городс за стим барішен-
ським сословісм кавалери бігають как коти...
то в стом разі без скандалю нілья! Вона міс
(достас письмо) вот пишіть даже, щтоб я посні-
шав заключить обручальній союз. Желаїтс по-
слушать?

ПИСАР. А иу-иу.

СЕРЬОГА. (Читає). "Мілої і дорогої серцю
мойому, друг, не забвенній, Серьога драгоценній!
Я, милой мой, слава Богу, жива і здорована і вже

перейшла на місто у другої магазін, і получаю десять руб. у місяць. Єжелі ти хочеш ізделать обрученіе брака, то пріезжай скоріє, потому що за мною ухаживаєтъ много кавалеров і роблять предложеніс. Один парикмахтер вужасть как улюблъон у міня, і позавсігда завіваєтъ мої волоси, і хочіть уже на мінс оженитца, а я дожидаю тібя. Міня тепер усі кавалери на росхват: і у кіятри, і у маскарад, і скрозвъ. Я уже так що сама грала на кіятрі з любителями і дело виходить такое, що когда я вже ізделалась, как актрисою, так без човось-та не обойдеться. Єжелі ти не приедіш і ізменил меня, і улюбился у вонючую, поганую, простую мужичку, так я плювать на тебя хотела, у меня такой дряні много! А как ты ізмениши: і вальвар, то послі етого ты негодяй, свинья, іадлець, мошелник і поганая салдатская крупа! И я з тобой больші не знакома, і не подруга для тібе у браке! А я вийду, альбо за парикмахтера, альбо буду как актриса. Чорт з тобой! Любящая тебя по гроб жісті — твоя Настасья Носуленкова, — а за нес неграмотную цілу тебя нещотно разов у вуста алія. — Щиблестних ділов подмастеръє і кавалер Іван Закаблукин.

ПИСАР. (Сміється). Ха-ха-ха... Осе так лисьмо!

СЕРЬОГА. (Ховає письмо). Да, достаточно щ-

тересное! Особа образованная... і скелі не поспішувати в законний брак з нею, так зовсім скверно. Е! Когдя она грала на кіятрі, так вже знаю, што без шкандалю не обойшлося.

ПИСАР. (Сміється). Постірай, поспірай!

СЕРЬОГА. Гм... Я-ж Калістрату говорю: дай мініс дорожній, харчовий, амуніцій — і плювати, я зараз пойду. Так не дайоть. Ви вже, пожалуста, Василь Петрович, напишіть заявленіс от меня Всінному Міністру. Отпишіть усе з приложенісм стого документа. Напишіть, што как мой много-потребний возраст требуйтъ вступленія в закон-коє соединеніс, а Калістрат препяствіе делайтъ, то...

ЯВА З.

Ти-ж і сторож.

СТОРОЖ. Там Ганна кличе тебе.

СЕРЬОГА. А ти-ж буваєть не броши?

СТОРОЖ. Адже-ж ти добре знаєш, що я в москалях не служив.

СЕРЬОГА. Молодця, люблю! Гострий язык! — (Пішов).

СТОРОЖ. Еге, на бруса нагострив. Там Василь Петровичу, такий лемент, що й Господи!

ПИСАР. Що таке?

СТОРОЖ. Кричать, гвалтують, що не випускаю у волость, а чим я винен, коли таке распоряженіє від начальства!

ЯВА 4.

Ті-ж і старшина.

СТАРШИНА. Ви здесячки, Василю Петровичу!

ПИСАР. Як бачите.

СТАРШИНА. (До Сторожа). Іди, та за порадком дивись, щоб не дуже там лементували!

СТОРОЖ. А що я з ними зроблю? Не позатикаю-ж їм пельки, або язиків не попривязую до мотузка.

СТАРШИНА. Ну-ну, не розговорюй богато, — роби, що начальник велить.

СТОРОЖ. Ну й служба, — пекло! тъфу! (Ілішов).

СТАРШИНА. (У слід). Дивись-же, щоб я, часом, не плюнув! Мужва (Затирас ногою), нікоторої образованної успитанності! (Сідає біля столу). І щоб було, Василю Петровичу, прийти!

ПИСАР. Куди?

СТАРШИНА. До Берка, звісно. Посиділи-б, побалакали гарненько... воно у кумпансьтві якось і той... випили-б, закусили.

ПИСАР. Ви-ж знаєте, що я не по.

СТАРШИНА. Ото-то бо й горе! Скілько ми вже укупі служимо, а й досі не той... не зайдемося до куни. Ви все ніби у ліс дивятеся, а воно так, Василя Петровичу, не годиться, бо значить, як ми укупі служимо і, так будемо говорити, що я ваш начальник, а ви помішник, так при такому разі ви повинні йти поруч зо мною.

ПИСАР. До чого се ви?

СТАРШИНА. Та, так бачите... от хоч би скажати про Маляренків...

ПИСАР. Ну?

СТАРШИНА. І чого вам не написати пригово-ра загоді?

ПИСАР. Я на се не піду. Ви знаєте: есть закон...

СТАРШИНА. Ви знов про закон? А коли він бунтус... усіх бунтус.

ПИСАР. Неправда. Антон чоловік щирій, чесний, стойть на стороні зобіженнего, приниженоого люду, ну, звісно, де-кому липній, бо міша грабувати, дурити.

СТАРШИНА. Чого ви за нього так... брат він вам, рідня яка?

ПИСАР. Ну, скажіть по совісти: лихий він чоловік?

СТАРШИНА. Ет!

ПИСАР. Діло се несправедливе і щира вам
моя порада: залиште завчасу. Підведе вас Калістрат. Антон мовчати не буде, почнеться слід-
ство і виявиться що усе те наклець, оговорі.

СТАРШИНА. Я що? Громада, мир требус...

ПИСАР. Який мир? Мирські вороги, а з ними
пяниці!

СТАРШИНА. (Зобиджено). Про кого ви? Які
вороги?

ЯВА 5.

Ті-ж і Калістрат.

КАЛІСТРАТ. Здрастуйте, Василю Петровичу!
(Простягає руку).

ПИСАР. (Ніби не помічає його руки і не дас
свої) Здрастуйте.

КАЛІСТРАТ. Загорділи, вже і руки не хочете
подати.

ПИСАР. Я не примітив. (Бере бумаги і йде у
другу кімнату).

КАЛІСТРАТ. Не примітив? Поміж мухами вед-
медя не примітив! Хе-хе-хе...

СТАРШИНА. Сідайте, Калістрате Євменовичу!

КАЛІСТРАТ. (Сідає). Ну, що? як?

СТАРШИНА. Не здається.

КАЛІСТРАТ. То й чорт з ним!

СТАРШИНА. Я вже до нього: і збоку і з другого — так ні!

КАЛІСТРАТ. Що ж він говорить?

СТАРШИНА. Ото, сьогодня, урані, почав я з ним балачку вести: так і так, як що, мовляв згожується приговора написати так, як нам треба. то от, кажу, вам 15 рублів.

КАЛІСТРАТ. Не згожується?

СТАРШИНА. Не бере. Не хоче. Писатиму, каже, так як мир звелить.

КАЛІСТРАТ. Дурний він! Не розуміє, що мир — ви та я, а решта — тъфу! Ведіть тілько діло твердо, як начальник.

СТАРШИНА. І поведу. Я... я... звелю! У печінках сидить той Антон. Доволі!

КАЛІСТРАТ. Його безпремійно на виселеніс!

СТАРШИНА. Не викрутиться. Може і засіданіє почнемо робити, бо люди вже довгенько ждуть?

КАЛІСТРАТ. Розпорядіться-ж, щоб у волость пускали кого треба.

СТАРШИНА. Я вже зробив розпоряження. Мусій зна кого пускати. (Гукає). Василь Петрович! Пожалуйте, будемо засіданіє починати: (Надіває медалю і гукає). Мусію! Мусію!

СТОРОЖ. (Висуває голову у двері). Чого?

СТАРШИНА. Виускай людей у присутствіє, та гляди! Памятаєш мос розпорядженіс?

СТОРОЖ. Памятаю. Не велика штука, щоб забути.

СТАРШИНА. Скажи десятцькому, що б гукнув Антона.

СТОРОЖ. Він осе зараз коло волости був.

СТАРШИНА. Клич його у присутствіє. Стрівай! Соцького пошли сюди, щоб за безпорядком приглядав.

СТОРОЖ. Добре! (Знік).

ЯВА 6.

Писар мовчки увіходить і сідає за стіл. За лаштунками гомін: ""Чого ж то та? Йому можна а мені ні? Що се за сходка?“ і таке інше. Де хто з людей увіходить.

КАЛІСТРАТ. Прямо серце кровю обливається — брат же він мені.

СТАРШИНА. Щож робити, коли чоловік з великого розуму ошалів.

КАЛІСТРАТ. І треба було йому оттаке-о говорити, баламутити мир?

ПИСАР. (Тихо). Подлець!

КАЛІСТРАТ. Як ви кажете?

ПИСАР. Душно, кажу.

ЯВА 7.

Починають увіходити люде; деякотрі під чаркою; здоровнаються. Котрі старійші сідають на лавах, молодші стоять біля дверей. Соцький біля дверей.

СТАРШИНА. Кхе... Жарота!

КАЛІСТРАТ. Припіка... так припіка!

ЛЮДЕ: 1-й. — А надто на дворі проти сонця..

2-й — Так і стріля в голову.

3-й — Я сьогодні у церкві трохи не умлів.

СТАРШИНА. Тіснота!

ДЕ-ХТО. Що й говорити: церковця маленька.

КАЛІСТРАТ. Молитись і на дворі можна.

СТАРШИНА. Господь молитву скрізь почує.

ПИСАР. (До людей). А ви-б менч пили, та церкву прибавили.

ДЕ-ХТО. На які гроші?

СТАРШИНА. Охо-хо... гріхи наші.

ПИСАР. З миру по копійці.

ДЕ-ХТО. А як і копійки зайвої нема?

ПИСАР. На горілку-ж є?

ДЕ-ХТО. То инача річ; (За лаштунками гомін; "Що се справді? Се розбій, самовольство! Не по закону! Ми до земського!").

СТОРОЖ. (Дуже). Не ходить! Не лізьте! Антихристи!!

КАЛІСТРАТ. (Старшині тихо). Що воно за гвалт?

СТАРШИНА. А хто там бунтує? (Іде до дверей і поправляє медалю. Хоче вдати з себе суворого. Відчиняє двері). Се що таке? Бунт? Га?

ГОЛОСИ. Який же бунт? Ви самі не по закону. Чом не пускаєте у волость? Може проти нас що намірили?... Еге, ми не знаємо! Ми до земського!

СТАРШИНА. (Показує на медалю). Осе бачите?

ГОЛОСИ. То нам не в дивовижку! Тим нас не алякаєш!

СТАРШИНА. Мовчать!

ГОЛОСИ. Чого-ж мовчати, коли не по правді, не по закону?

СТАРШИНА. Голомозі! бачите-ж, що неможна — тіснота!

ГОЛОСИ. Тіснота!... А чому ж не на дворі, як ранійш!

СТАРШИНА. Спека!

ГОЛОСИ. Не біда, ми скілько вже стоймо.

СТАРШИНА. Мені не можна на дворі — голова у мене болить.

ГОЛОСИ. То від горілки! (Регіт).

СТАРШИНА. (Сердито). Не бунтуйте-ж мені, бо зараз у рештанську!

ГОЛОСИ. Овва! попробуй! Ач який! (Гомін потроху стихає).

СТАРШИНА. (До сторожа). Дивись, щоб не лементували! (Причиняє двері. Усю цю сцену люді у волості балакають де-що про себе; Калістрат теж балакає де з ким). От, люди добрі, як тепер мені поважання! Чули? Бачили?

ДЕ-ХТО. Так, так. Що говорити, зневажають!

ЯВА 8.

Ті-ж і Охрім з Трохимом.

ОХРІМ. Господинові нашому старшині і господинові хрещеному мирові — здрастуйте!

ТРОХИМ. Та ще й з неділею! (За лаптунками гомін: "Тих пяниць так, бач, можно! Ми до земського!")

СТАРШИНА. Побунтувався народ, тай годі!

КАЛІСТРАТ. Нікого знати не хочуть.

ОХРІМ. Настояцій бунт! Ото коли-б сто у нас у Адестії, то зараз — в батоги.

ТРОХИМ. Такого-б пластирю наклади!

ОХРІМ. О, там накладут! краще, ніж на Англичанському параході.

ПИСАР. А вам накладали? Хе-хе-хе...

ОХРІМ. Бувало у нас у Адестії, у золотой ро-

ті і в ночлежному, как буит, зараз по телехфонії звістка — в одну мить козаки!

ТРОХИМ. Ціла скадронія — і в батоги.

ПИСАР. А ви і у золотій роті були?

ОХРИМ. (Гордо). А как же? Только розумеіть-ся, не одразу, а как образованности набрались, тоді... Ми там і в ночлежном свої люде.

ТРОХИМ. Без образованности там нідзя!

СТОРОЖ. Кажу-ж не можна! Ну ѿ народ -- пічого не подіш!

ЯВА 9.

Ті-ж, Антон а за ним кілька чоловік.

СТАРШИНА. А, і ти вже здеячки?

АНТОН. Здрастуйте!

СТАРШИНА. (Сідає за стіл). Засіданіє починається!

АНТОН. Чом же се ви людей не впускасте?

СТАРШИНА. Ти мене будеш порадкам вчить?

АНТОН. Порядок же того і требус: коли рішається мирське діло, то повинні усі бути, чути що і як...

ДЕ-ХТО. А вже-ж так. Звісно... на те і сходка.

СТАРШИНА. Хто там-мемека?

ДЕ-ХТО. Люде! Звісно, не вівці.

СТАРШИНА. А ви чого сюди поналали?

ДЕ-ХТО. Як то чого? Сходка-ж.

АНТОН. Се зовсім не по закону. Я требую, щоб усіх впустили. Я не буду ремствувати на приговор, коли по закону, як слід!

ОХРІМ. (Тихо Трохимові). Глянь, і не городської, а хваброй!

ТРОХИМ. Йому місце у золотій роті.

СТАРШИНА. (Антонові). Молодий ще ти вчить мене законам. Вони у мене в голові мов тут! (Показує долоню).

АНТОН. Я не вчу, а прошу, требую!..

СТАРШИНА. Як мир? Чи ви згодні, щоб розібрati се діло?

ЛЮДЕ: —

— Звісно, чого йому потурати!

— Ми не згодні, бо не по закону!

КАЛІСТРАТ. (Старшині тихо). Починайте бо діло!

СТАРШИНА. Зараз. Ехе... Мовчать!! Засідання починається. Слухайте, що я казатиму!

ЛЮДЕ. Будемо слухати. Слухаємо.

ОХРІМ. Ми слухати повсігда можемо — вуха не куповані.

ТРОХИМ. І зо вдовольствіем.

СТАРШИНА. Мовчать! От, люде добрі, бува

шкоді так в світі, що живуть люди на селі гарно, тихо... кхе... кхе...

ОХРІМ. Брехня! Й-Богу, брехня! От у городі нашому, у Адесті то так...

ТРОХИМ. Прирівляв!

СТАРШИНА. Не перебивати! Роблять ті люде своє діло, дбають хазяйствечко... кхе... кхе...

ОХРІМ. Позвольте я краще розскажу, как у нас у Адестії роблять на набережній усі образованні люде.

ТРОХИМ. Як вугілля грузують.

СТАРШИНА. Мовчасі, кажу! Дивишся: зириться буитар, дурисвіт, збуитус, зкаламутить людей... усе піде вверс дном.

ДЕ-ХТО. Так, так. Справедливо. А ч звідкіля заходе! Еге.

ОХРІМ. Отак раз у нас, у Адесті, у ночлежному.

ТРОХИМ. Се ти про віцо?

ОХРІМ. А знаєш як у нас...

КАЛІСТРАТ. (Суворо) Замовчіть, зи!

СТАРШИНА. (Витирас піт). От і ви жили тихо, гарно, як і слід добрим людям жити, поки не зявився проміж вас буитар... Кхе... Тепер ви вже і начальників знати не хочете, не почитуєте, говорите, що земський не потрібен вам, і станий, і старшина... Я вже помічаю, що і мені не

те поважання: ідеш селом, так інчий не то ще не вклониться, а ще й піку одверне, ніби не поміча.

ЛЮДЕ: —

— Так що-ж, коли збито нас з товку!

— Се брехня! Сього не було! До землі перед тобою припадати!

АНТОН. Я не зрозумію ніяк...

СТАРШИНА. Мовчать, коли начальник говорить! А чи ви знаєте, яка вам за такі діла ваші і речі кара по закону?

ДЕ-ХТО. Не знаємо!

СТАРШИНА. Та за се вам усім... Кхе... кхе... усім, чуєте! Кхе... тоді знатимете!

АНТОН. Як я бачу, то се...

СТАРШИНА. Мовчи! Твое діло на послідку говорити. Більш усього мені, начальникови, достанеться. Скажуть: чого дивився? Чому не заарештував тих людей, котрі таке говорили? Чому начальству не доніс? Так от, люде добрі, щоб не довелося вам потім жалкувати, покайтесь тепер — і говоріть прямо; хто вас навчав податків не платити, начальникам не повинуватись? Хто?

ЛЮДЕ: —

— Каємось, гріши; — Антон навчав!

— Брехня! Антон ніколи такого не говорив

— Як то не говорив? Бунтував! Навчав!

— То сі пляниці!...

ОХРІМ. Пожалуста, не грубить! Ми вам не рівні, ми городські люди!

ТРОХИМ. Неприкосновенні!

СТАРШИНА. Говори, Охріме: ти чув, як Антон навчав людей на таке?

ОХРІМ. Говорити я повсігда можу... у нас у почлєжному перве діло — балачка...

ТРОХИМ. Розговори!

ОХРІМ. Іноді до того договоримось, що і поморді один другого.

(Регіт серед селян).

СТАРШИНА. Чого смієтесь? Се вам не шинок, а присутствіє! (До Охріма). Ну?

ОХРІМ. Про мене й ну! Потому, що у нас, как запищешся у золоту роту, так перше діло — могорич.

ТРОХИМ. Без могоричу не можна!

ОХРІМ. Без могоричу до образованія не дойдьош.

ТРОХИМ. І у почлєжності не пустять!

АНТОН. Чи довго мені прийд...

СТАРШИНА. Мовчи! Скажу, коли тобі говорити! (До Охріма). Ви діло кажіть.

ОХРІМ. Та хоч і діло... Перше діло, до усякого діла розум, голови треба.

ТРОХИМ. Без голови підзя!

ДЕ-ХТО. Розбери їх!

ОХРІМ. Вам простим людям...

ТРОХИМ. Не образованним...

ОХРІМ. Здається, що діло плювати, а воно пря-
мо калавур!

ТРОХИМ. Настояцій шквал!

СТАРШИНА. Діло мені кажіть!

ОХРІМ. Діло? Яке діло? (Регіт).

ТРОХИМ. Охрюша плюнь!

СТАРШИНА. Кажи: бунтував Антон людей?

ОХРІМ. Та воно так сказатъ... (Робить рука-
ми).

ТРОХИМ. Но совісти...

ОХРІМ. І чого б стому Антону не йти до нас у
Адесту? Там вон у золотой роті...

ТРОХИМ. Першим би був.

СТАРШИНА. Охріме, вас мабуть задобрею?
Кажіть правду: говорив Антон, що начальники і
сякі, і такі, — і мошенники, і мироїди? Говорив?

ОХРІМ. От у нас, у Адестії був один за нача-
льника у начлежному, тає тож мошенник!

ТРОХИМ. У-у! Страшений мошенник!

АНТОН. Що я вам, на глум здався?

СТАРШИНА. Мовчи!

АНТОН. (Не потураючи). Се суд такий! Зібрз-
ли гурт пяниць, щоб глузувати з чоловіка. Коли

вам до вподоби слухать їхню нісенітницю, то слухайте самі. (Хоче йти).

КАЛІСТРАТ. (Старшині). Не пускайте.

СТАРШИНА. Стій! Як ти сміеш?

АНТОН. Чого я буду дурнем стояти?

СТАРШИНА. Стій, кажу! (До Охріма). Говоріть мені, матері вашій... бо зараз у холодну!

АНТОН. Ось воно яка правда! Силою примушують людей говорити те, чого не було.

СТАРШИНА. Мовчи! Говоріть, бо я вас...

ОХРІМ (Чухає потилицю). Та... балакав... скелі-б німой був...

ТРОХИМ. (Дуже позіхає). На те йому і язика Бог дав. (Регіт меж людей).

СТАРШИНА. Говорив, що податків не слід дати? Начальників не поважати?

ОХРІМ. Как по совісти... (Дивиться на Трохима).

ТРОХИМ. Охрюша, брехать грех!

СТАРШИНА. Бунтував людей?

ОХРІМ. Ну... да... но тольки бунт не полагається.

ТРОХИМ. Нікогда! (Балакають удвох з Охрімом).

КАЛІСТРАТ. (Тихо). Отже пропаде справа через цих пяниць!

КАРПО. (Однихас людей і виходить наперед). Та що там довго балакати! Навчав всьому лихому, щоб і податків не платили, щоб станового, старшини не слухали.

ЛЮДЕ: —

— Навчав, говорив!

— Брехня! Антон ніколи сього не говорив!

КАРПО. Говорив, що становий і земський хабарники, мироїди!

ДЕ-ХТО. Старшина здирщик!

ПИСАР. (Тихо). Мерзавці!

КАРПО. Говорив, щоб старшину скинути, отруїти!

СТАРШИНА. Отруїти?! Господи, храни мене од наглої смерті! (До писаря). Пишіть! Чусте? Отруїти!... хм...

АНТОН. Карпе! Я тобі се говорив? Я?!

КАРПО. А може й ні, скажеш?

АНТОН. Де-ж твоя совість? Який одвіт ти Богові даси?

КАЛІСТРАТ. (Старшині). Не давайте йому говорити!

СТАРШИНА. Мовчи! що-ж, люде добрі, діяти нам з таким чоловіком?

ДЕ-ХТО. Хто його зна!

КАРПО. Не що-ж — написати приговора: не хочемо, щоб він був у нашому обчестві!

ЛЮДЕ: —

— Еге, не хочемо! Нам таких не треба!

— Ми не згожуємось на те!

СТАРШИНА. Се-бто просите, щоб на виселеніє його?

ЛЮДЕ: —

— Еге, на виселеніє! На виселеніє!

— Не буде сього! Не попустимо!

СТАРШИНА. Мовчать! (Писареві). Пишіть приговора, що обчество просить о висиленії Антона Маляренка, за його бунтарські речі і як уредного, і небезпешного на селі чоловіка.

ЛЮДЕ. Просимо! Просимо!

АНТОН. Опамятайтесь, люде добрі! Що ви? За віщо? За які провини мене женете з рідного села?

КАРПО. Ач святий та Божий! А стіжки Калістратові хто підпалив? Думасш, не знаємо?

СТАРШИНА. (Писареві). Пишіть... і стіжки пишіть.

АНТОН. Підпалив? Я?! (Докірливо дивиться на Калістрата). Чого-ж ти мовчиш? Скажи: я підпалив?

КАЛІСТРАТ. Я про се щось забув вже.

ОХРІМ. І чого бо ти, Антоша, гарячнішся? Віда велика, как пройдешся по етапу! Он я чотирі рази...

ТРОХИМ. Не бреши, бо три! (Ніпком сваряється).

СТАРШИНА. Так, значить, просите щоб на висилені!

ЛЮДЕ: —

— Просимо, просимо! Він небезпешний тут!

— Ми не подаємо голосу!

СТАРШИНА. (Пишіть та й руки одберіть).
(Балакають з Калістратом).

АНТОН. (До людей). Так я бунтар? Я, котрій захищав вас від хижих звірів, сіяв проміж вас здорове, свіже зерно, — бунтар? Я думав, що те зерно зійде, розростеться, окріпне, і вже ніякий гробак його не підточить, але тепер бачу я, що зерно те впало на гнилу, паскудну, нікчемну ніру.

СТАРШИНА. Не дуже мені!

АНТОН. (Гордо). Ви думаєте, що я злякаюсь вашого приговору, упаду до ніг, проситиму? Не діждете! У мене душа і совість чисті! (До Старшини). А вас тут наставлено за для того, щоб чинити закон і правдивий суд, щоб захищати правду від кривди, а ви що робите? Ви сами топчете ту правду, зневажаєте закон! Ви зібрали гурт п'янць і судите з ними чоловіка за те, що мішає вам, павукам, смоктати з людей кров! Ви, дуки, пісте з них кров, рвете на шматки їх тіло, пад-

ріть душу! (До людей призирливо). У!... довіч-
кі нафійти! Раби!

ДЕ-ХТО: —

— Чого він росходився?

— Правда очі коле!

КАЛІСТРАТ: Я маю де що сказати вам, люде-
добрі!

ДЕ-ХТО. Послухаємо.

КАЛІСТРАТ. Ви не зможете, люде добрі зро-
зуміти, що у мене отут робиться. (Показує на
груди)! Серце кровію обливається! Брат же він
мені, рідний брат — і от тепер бачу, що нам роз-
стatisя приходиться, що його може поженуть да-
леко куди. Але що-ж робити — брат не мир...
Коли ви порішили, щоб його на висиленіс — ва-
ша воля. Кожен з нас на користь мирові повинен,
як треба частину себе віддати... Я не раз гово-
рив йому, щоб він опамятається, не бунтував лю-
дей. Навіть посварився з ним за се.

АНТОН. Брате!!

ДЕ-ХТО. От так брат!

ТРОХИМ. Чорт!

КАЛІСТРАТ. Я не хочу, не попущу, щоб мій
брат хоч в дорозі мав нужду. Не хочу, щоб йо-
го везли на мирський чи казенний кошт — доро-
гу я приймаю на себе... Я гроші даю. (Показує
гроші і ховас).

СТАРШИНА. (Писареві). Так і в приговор залишіть.

АНТОН. (З гіркою усмішкою). Спасибі, братіку за щирість, за прихильність, за пеклування. (Гордо). Ще побачимо, що з цього буде? Ви думаете, як написали приговора, то й кінець? Ні! Я вірю, що є у світі правда, та правда, котра як слина спливає на верх води і котру не тільки ви, грабителі, а ніяка сила не зможе утопити!

СТАРШИНА. Поговори мені довше!

АНТОН. Є і закон, котрий карає беззаконіє!

КАЛІСТРАТ. Заспокойся, Антоне!

АНТОН. А ти, брате, на сей раз ніби зборов мене, але памятай, що не той борець, хто зборос, а той, хто вивернеться! Поборимось!! (До людей) А вас, іродів, душепродавців, ненавижу, гидую вам! Не люде ви — потвора! Душопродавці!

ЛЮДЕ: —

— Чого він лається? Не дозволяйте!

— Правду чоловік каже!

КАЛІСТРАТ. (Старшині тихо). Чого ви йому мовчите?

СТАРШИНА. Як ти сміеш у присутствії? Га? Соцький! Узять його під арешта!

СОЦЬКИЙ. (Підходить). Ходім!

АНТОН. Мене?! (Хапає дзиглика). Геть. (Соцький одскочив, Антон бе дзигликом вікно)! Лю-

де! Де-ж ви? Чого-ж стойте, чом не допоможете мені? Тут зібрались хижі звірі, рвуть мое серце, піматують душу, — живого у яму закопують! (На дворі гомін). А-а! Непотрібен я вам більше? Не-потрібен, як не зосталось у мене нічого, бо усе що мав я найкращого в світі, віддав вам, пода-рував, як путнім і літа і спли! (Несамовито) Іро-ди! Супостати!

ЯВА 10.

Ті-ж, Серьога, Ганна і люде.

СТАРИШИНА. Ти вікна, бити, га? Соцькі, деся-тькі! Узять його у холодну!

АНТОН. (Болізно). Хоч у пекло — одинаково!

ГАННА. Антоне!! (Кидається йому на шию).

АНТОН. Галочка! (Припадає до неї. Соцькі і десятькі хотуть узяти Антона. Чути дзвінок.)

СЕРЬОГА. (За ним скілько людей). Кого у холодну?! (Хватас дзиглика, заміряючись, за-хищає Антона). А ну, надступнись, кому жисть на-доїла!!

СТОРОЖ. Земський приїхав! (Картина).

Завіса.

ДІЯ IV.

Середина Антонової хати. — Обстанова бідна.

ЯВА 1.

Антон, Ганна і Серьога. (Обідають).

ГАННА. Їж-бо, Антоне!

АНТОН. Ти, горличко, за мною, мов за дитиною.

СЕРЬОГА. Как і следствует вєрной супруге!

ГАННА. Бо ти й справді пеначе дитина: ложку проковтнув та й наївся вже.

АНТОН. Коли душа не приймас.

СЕРЬОГА. Наплюй, брат, на душу не потурай да й тольки.

ГАННА. З'їж-бо ще хоч ложечку! Я-ж за для тебе зварила кулешику, курчатко вкинула, ягнітка шматочок, чи може не до смаку?

СЕРЬОГА. Чудесной кандъор!

АНТОН. Спасибі, галочко. Як не до смаку? Алеж не можу. (Кашляє).

СЕРЬОГА. Е, не кашляй, — не люблю я этого.

АНТОН. Я-б раднійший... і то вже вдержуєсь... коли у грудах дере дуже.

СЕРЬОГА. Што? Не кашляй да й тольки, вот і всьо!

ГАННА. Коли-б ти знат, Антоне, як мені тяжко, як боляче: ти кашляєш, а у мене серце замирає, кровю обливається. Мені-б легче на душі було, як би я сама хоріла, ніж бачити тебе слабим і не мати сили допомогти.

СЕРЬОГА. Е, хе-хе!

АНТОН. А ти не вбивайся, не звертай уваги на мою хоробу.

ГАННА. І не гріх тобі таке говорити? Хіба ти мені чужий, хіба не дорожчий від усього на світі? Що-ж би я за людина, за жінка тобі була, колиб з байдужністю дивилась на твою хорість?

АНТОН. Невже зобидилася? Не сердясь.

СЕРЬОГА. (Гризе курча). Ну ѿ курча, прямо карапатка да ѿ тольки, чесное слово!

ГАННА. А змарнів як!

АНТОН. То тобі так здається. Ти краще поганівся; я зовсім молодець, вичухався вже... Ще трошки і одужаю. Колиб тілько у грудях полегшало, а то...

ГАННА. Боляче?

АНТОН. Не боляче, а так якось... дере щось, стискує, дихати важко.

СЕРЬОГА. (Скінчив гризти кістку). А! Вот так полакомився дичиною. Скажи міns, невестуїка, ігде ти стую карапатку достала?

ГАННА. Софія принесла ягнятка шматочок і курчаток двоїко.

СЕРЬОГА. У такім разі, я учиню нападеніє на Калістратову дич, потому оченно антиресної кушання!

АНТОН. Софія, кажеш?

ГАННА. Еге.

АНТОН. Як довідається Калістрат, то не солодко їй прийдеться!

ГАННА. Не довідається.

СЕРЬОГА. А скелі і довідається, так наплювати, потому што то, чим владіє Калістрат, принадлежить і нам. Ну, спасиба за обед.

ГАННА. На здоровячко! (Устає з-за стола і прибирає).

АНТОН. (Теж). Спасибі, Галю.

ГАННА. Нічого не єв, а дякуеш!

СЕРЬОГА. І тібе, братуха спасиба за накормленіє!

АНТОН. Вибачай, Серього, чим багаті, тим і раді.

СЕРЬОГА. Меня, брат, звини, што я у тебе как постоялець усьо одно.

ГАННА. Таке вигадай!

АНТОН. Непотрібне, брате, верзеш — ми-ж свої, рідні, — що мос, то твос.

СЕРЬОГА. Н-да. (Робить цигарку). Калістрат тож стую пісню пойот, только на другої голос: говорить, што наше то його, а што його, то нам — дуля, да!

АНТОН. А, Бог з ним, нехай користується на здоровля.

СЕРЬОГА. Єто Каїн, а не брат!... (Присідає біля комина і курить). Што вон запойот, когда прийдьот од миністра лезорюція! Хе-хе, послухаїм!

ГАННА. А вже правда: недобрий, без серця чоловік. Я так перелякалась, як ти заслаб, що й Господи! Хвершал сказав, що ніякої надії нема.

АНТОН. Що той хвершал? Бач, і збрехав.

ГАННА. А Калістрат і не провідав тебе.

АНТОН. Добре зробив.

СЕРЬОГА. Пущай би тольки показав носа!

ГАННА. (Сідає біля Антона). Ото, бач, хвершал квіточка написав, щоб у антиці чогось узяти, а у мене а ні шеляга за душою... Спасибі, Серьога роздобув... Гармонію та чботи продав.

АНТОН. Невже? (Дивиться на ноги Серьоги). Так і є! За для чого було?

СЕРЬОГА. (Сердито плюнув). Ну, і паскудноє єтос мадамської сословіс! Нікоторого секрету нельзя сказати! Тьфу, сорока! (Пішов з хати)

АНТОН. Розсердився чи що?

ГАННА. Він прохав мене, щоб я тобі не говорила про се, а я не вдержалась, так ото він і розсердився.

АНТОН. Чудний чоловік!

ГАННА. Добрий, щирий чоловік... Таке чуле серце, спасибі йому. І байдужий: Калістратого прогнав з батьківської хати, а він собі байдуже... Вилаяв його добре, вікна побив. А як убивався біля тебе! і мене жалів...

АНТОН. Спасибі йому.

ГАННА. Цілесіньку ніч було просидить над тобою, очей не заплющить. А Калістрат, — пішла я до нього просити щоб хоч у позику дав якого карбованця юна лікарство—не допросилася, теть прогнав!

АНТОН. Ти таки ходила? Я-ж тебе благав щоб... (Закашлявся).

ГАННА. Думалося: брат, зглянеться, допоможе.

АНТОН. Кращеб я номер з голоду... до кого і чого ти ходила? (Кашляє).

ГАННА. (Обіймає його і цілує). Заспокойся, ріднеський, заспокойся. Тобі не можна сердитись. Прости мене, прости, Антонечку!

АНТОН. А—а!.. (Обіймає її). Хіба я можу на тобе, на мое сонечко, мое щастє, сердитись? Я

не сердюсь, але мені важко, боляче за тебе, що пішла до нього на глум, на знущання.

ГАННА. Я-ж не до чужого.

ЯВА 2.

Ті-ж і Серьога.

СЕРЬОГА. А до нас гості ідуть.

АНТОН і ГАННА. (Укупі). Хто такий?! Які?!

СЕРЬОГА. Одгадайте!

АНТОН. Василь Петрович?

ГАННА. Та мабуть він з жінкою. Ох лихо, а у мене й не підметено! (Бере вінк і хутко мете).

СЕРЬОГА. Наводи, наводи нарад, що гости важкі!

АНТОН. Та хто, скажи?

СЕРЬОГА. Не скажу. Я не сорока, щоб язиком трішати, как твоя мадам!

ГАННА. Ось я вигляну.

СЕРЬОГА. (Стойть на дверях). Не, мадама, успокойтесь, потому у вас очінно длінний язик.

АНТОН. (Сміючись). Прошурахфілась, хе-хехе...

СЕРЬОГА. У розряді штрафованих состоїть!

ГАННА. Ну бо, Серього, не шуткуй, пусті! (Хоче вийти за двері).

СЕРЬОГА. (Бере її за плечі і садовить біля Антона). Мадама, садись!

АНТОН. Справді, Серього, хто там?

СЕРЬОГА. Антиресній, брат, і важній гості, не прости... А вот і вони!

ЯВА З.

Ті-ж, Охрім і Трохим (з торбинами і бляшаними чайниками за плечима, в руках великі ломаки; кланяються).

ОХРІМ. Антону Евменовичу і всьому чесному семействю, здрастуйте!

ТРОХИМ. З вівторком!

АНТОН. Здрастуйте!

ГАННА. Здрастуйте!

СЕРЬОГА. А, приятелі! (Чоломкається). Кажим вітром занесло?

ОХРІМ. Звесно, коли чоловік образується, то в його серцеві і в голові зовсім друга совість починається... так сказати...

ТРОХИМ. Без нікоторого чувствія!

АНТОН. Що скажете?

ОХРІМ. Антоне і ти, Ганно! Дозвольте нам слово говорити і вислухайте нас.

ТРОХИМ. Зділайте милость!

АНТОН. Ну?

СЕРЬОГА. Валай, ребята, ленортуй!

ГАННА. Кажіть.

ОХРІМ. Так как ми, стало бить, ідьом з села
у різлюбленій наш город...

ТРОХИМ. У Адесту!

ОХРІМ. І Бог зна, чи доведеться нам вже небачитись, так ми хочем прощеннія от вас полу-
чить...

ТРОХИМ. За гріхи невольні.

ОХРІМ. І просимо тебе, у сім разі, простити нас, (низька кланяється), що ми здалися на лукаві речі Калістратови...

ТРОХИМ. (Кланяючись). І тебе зобидили.

АНТОН. Нехай вам Господь простишь, а я прощаю.

ТРОХИМ. І в друге.

АНТОН. Бог простишь.

ТРОХИМ. І в третє.

АНТОН. Бог простишь.

ОХРІМ. Тепер поцілуюємося! (Цілуються з Антоном). І ти, Ганно, прости нас!

ГАННА. Бог простишь.

ТРОХИМ. І мене прости! (Теж цілуються).

ОХРІМ. І ти Серього!

СЕРЬОГА. Да ми уже разов десять цілувались.

ОХРІМ. Потілусіся, брат, і больше.

ТРОХИМ. Когда совість заворушиться.

АНТОН. Сідайте.

ОХРІМ. Значиться, прощаеш? Не сердинися?

АНТОН. Годі об тім, вже час і забути!

ТРОХИМ. Тогда сядемо. (Сідають).

СЕРЬОГА. Да ви у походнай амуниції?

ОХРІМ. Звесно, как у дорогу. Антоша, дозволь нам у тебе по руночке випитъ.

ТРОХИМ. Гріхи зміть.

АНТОН. Ви-ж знаєте, що я не шо, так у мене і горілки не водиться.

СЕРЬОГА. Да-а, — грустно!

ОХРІМ. То вже не твоя печаль, — ти дозволь.

ТРОХИМ. (Достас з кишени пляшку). У нас своя! хо-хо-хо...

АНТОН. Пийте на здоров'я.

СЕРЬОГА. Молодця, приятелі!

ОХРІМ. Нам руночку, як що є, дайте.

СЕРЬОГА. Румочку, совдоволствісм! (Достає з мисника чарку).

АНТОН. Ганно, може є що закусити, то подай.

ГАННА. Ось хлібець та ягнятка пшаточок. (Ставить на стіл).

СЕРЬОГА. (Тихо). Положим, ягнятко не про них, єтим продуктом я й сам полакомлюсь. (Односить назад).

ОХРІМ. (Наливає). Будьмо-ж здорові. Нам легкої дороги, а вам доброго здоровля. (Пе і дає Антонови).

ТРОХИМ. І всякого благополучія!

АНТОН. Спасибі, я не пю.

СЕРЬОГА. (Бере пляшку від Охріма). Пусти! Ех, скляночка, родная мамочка! Давно вже я з тебею не видался і очінно даже соскучался. (Пе).

ОХРІМ. Випий хоч ти, Ганно.

ГАННА. Е, ні, спасибі.

ТРОХИМ. Давай швидче мені!

ОХРІМ. От, коли ти простиш нас, каколь лехше зробилось. (Наливає, пе і дає Трохимови).

ТРОХИМ. На душі просвітленіс.

АНТОН. Усі ми грішні. Скажіть мені краще, чого ви не сидите на селі, а претесь у город?

ОХРІМ. Нам тут не місто, промежи мужичком!

ТРОХИМ. Не своя кумпанія.

СЕРЬОГА. Кака жисть образованним на селі?

ОХРІМ. Єто верно!

ТРОХИМ. Без нікоторого убіждення!

АНТОН. А пачпорти добули?

ОХРІМ. Пачпорти? От... от... от ти подумай, яке се діло, як нас обдурили, обморочено! Ми как і згодились узяти гріх на душу, то більше за те, щоб пачпорти получить.

ТРОХИМ. На казъонний щот!

ОХРІМ. І как чесній люде, — усьо по догово-
ру, як слід, сповнилп. Думалн: старшина, началь-
ник, то й пе збреше, аж він он який!

ТРОХИМ. Шарлатан!

СЕРЬОГА. Образованную публику обдурил:
Хе-хе-хе.

ОХРІМ. Хто-ж його знав.

ТРОХИМ. Що він мошенник!

АНТОН. Як же ви одважуєтесь йти без паш-
портів?

ОХРІМ. Не первина! Нам аби до Тераполю.

ТРОХИМ. А там — плювать!

СЕРЬОГА. І деньог роздобули?

ОХРІМ. А ні Боже мой!

ТРОХИМ. Шага щербатого нема!

ГАННА. Як же то в таку далеку дорогу та без
копійки?

ОХРІМ. З деньгами і дурень дойдьоть!

ТРОХИМ. Ми обійдемось.

АНТОН. Їсти-ж треба що-небудь? Дорога не
блізька.

ОХРІМ. Темного люду до-чорта — де випро-
симо, а де й сами роздобудемо.

ТРОХИМ. З божою помічю!

АНТОН. Бодай вас!

СЕРЬОГА. А ребра за сто не полічуть вам?

ОХРІМ. Конешно, без цього не обходиться.

ТРОХИМ. Ми звичні.

СЕРЬОГА. (Бере пляшку і хитає). Вдивительная бутулька! Здайтесь і не пили, а нема!

ОХРІМ. Скажи мені, Антоне, чого ти занедував?

АНТОН. Так, хворість... Хіба я один хорію чи що?

ГАННА. То все спасибі братікови та добрым людям!

ОХРІМ. Ну, вже правда! Хороший брат, нічого сказати!

ТРОХИМ. Каїнська душа!

СЕРЬОГА. Камчадал!

ОХРІМ. Охо-хо-хо... Хороший ти, Антоша, чоловік і серце добре, і голова не порожня...

АНТОН. Що?

ОХРІМ. Ось послухай мене, мого совіту: покинь к бісу се село, тікай звідсіль, заплющивши очи, тікай!

СЕРЬОГА. (Курить і балакає щось з Трохи-мом та Ганною). Великолепно! хе-хе-хе...

АНТОН. Чого-ж мені тікати? (Сміється).

ОХРІМ. (Чуло). Сміється? Ох дивись! Невже ти сам не помічаєш, що ти лишній тут де-кому, ну, як то кажуть, не до міста. Просю тебе, голубчику, кинь се село к бісу, кинь, бо пропадеш.

або пиянцею зробишся, або з голоду під тином
помреш, або ще сам собі смерть заподіеш!

АНТОН. Бодай тебе, Охріме, таке вигадаєш!

ТРОХИМ. (Балакас з Серьогою. Тихо). У нас
совість не продажня.

ОХРІМ. Таким людям, як ти, голубчику, нема
місця на світі, нема! Послухай, сиасибі скажеш!
Я чоловік бувалий, бачив світа доволі... по ста-
ну вже пять разов ходив!

ТРОХИМ. Та не брепши бо — три рази!

ОХРІМ. Пять!

ТРОХИМ. Три!

ОХРІМ. Кажу пять!

ТРОХИМ. Не завдавайся — три!

ОХРІМ. Е, так ти брехні мені завдавати! Га?!
(Достас з халяви кинжала і заміряється).

ГАННА. Ох, Боже-ж мій!

АНТОН. Охріме, що се ти? (Схопився).

СЕРЬОГА. Пожалуйста, без кровопролиття.
(Одіймає кинжал).

ОХРІМ. Чого-ж він... За правду папашу за-
ріжу!

ТРОХИМ. Нехай вже і пять!

ОХРІМ. То-ж то!

ГАННА. І як таки можна!... У мене аж у гру-
дях похололо!

АНТОН. Еге, налкай!... Бач, Охріме, Ганна перелякалась.

ОХРІМ. Не пужайтесь, нам не первина... У нас, у Адесті, на набережній...

ТРОХИМ. І в ночлежному...

ОХРІМ. Як що — зараз кинжал. Се наш закон і суддя. Антоша, братіку, уваж мені: возьми ти цього діявола собі на спомин від мене. (Показує на кинжал).

АНТОН. Спасибі, не треба.

ГАННА. Господь з ним!

СЕРЬОГА. Свиней колоть великолепна штука! (Розглядає кинжал).

ОХРІМ. Ну, ну... візьми, бо я чоловік одчайдної жисті... На спомин, потому, как я тебе зобідив — у мене душа болить. Возьми, пожалуста. Я його беріг, а тобі віддаю... Мені крек, Спірка, подарував, а я — тобі дарую...

ТРОХИМ. (Серъозі). Украв на грековському параході!

СЕРЬОГА. Та ну?! (Балакають).

АНТОН. Коли вже ти так хочеш, то спасибі!

ОХРІМ. (Цілус Антона). Благодару! Спасибі, що взяв! Тут же її кинжал! Вогонь, один вогонь! Я її брився ним.

ГАННА. Не треба, не бері, Антоне!

АНТОН. Просить же чоловік, бачин.

ОХРІМ. Троша, рушаймо. (Піднімається).

ТРОХИМ. (Надіває торбу і наспівує: "Два гранадьори").

ОХРІМ. Прощай, Антоша. (Цілує). Зоставайся здоровий та не гребуй моєю порадою!

АНТОН. І часливої дороги!

ТРОХИМ. Не поминай лихом! (Цілується).

ОХРІМ. Прощай, Ганно!

ГАННА. Прощавайте!

ТРОХИМ. Зоставайся здорована!

ОХРІМ. Серього, друг... Е! Гірко з тобою розставатись, та нічого не вдієш! (Крізь слози). Прощай! (Цілується).

ТРОХИМ. (Витирає очі). Прощай!

СЕРЬОГА. Я вас проведу, приятелі мої.

АНТОН. Забіжині, Серього, до Дмитра Панченка та скажеш йому, щоб зараз до мене прийшов — діло є.

СЕРЬОГА. Атлично, зайду!

ОХРІМ. Серього, на прощання зкомандуй марша.

СЕРЬОГА. Хе-хе-хе!... Рота стройся. (Охрім з Трохимом регочуть). Смирно! (Стає попереду). Шагом арш! (Заводить пісню, Охрім і Трохим співають і виходять).

ЯВА 4.

Антон і Ганна. (Сміються).

ГАННА. Тай кумедні-ж вони! Так собі у двох і поводяться, не розлучаються!

АНТОН. (Сміється). Приятелі, бач.

ГАННА. Охрімова жінка навіть радіс, що він іде з дому.

АНТОН. Яка їй користь з нього? До роботи його бракує — розореніс домові тай тілько. Пропаці вони люде!

ГАННА. Ото позавчора чи що, так Охрім жінчину запаску застановив у Берка.

АНТОН. Невже?

ГАННА. Й же Богу! Там що тілько попадеться під руки — все до Берка тягне, не розбіра!

АНТОН. Ото ще Берко — короста на селі! Колиб Бог допоміг швидче одужати, так треба буде узятись за нього, викурити з села!

ГАННА (Витягла книжка з чахла і розглядає). На що бо ти, Антоне, узяв його? А гострий який, аж страшио! (Кладе на стіл).

АНТОН. Причешився-ж. Ти, Галю, будеш на тому кутку, то занеси його Охрімовій жінці, — вона може продасть кому — семигривинника якого вторгус.

ГАННА. А справді. (Обіймає Антона). Антонечку, що я мала тобі сказати? Дружиню дорогая, скажи бо мені, не крийся, я-ж тобі не чужа...

АНТОН. Що таке?

ГАННА. Від чого у тебе хворість?

АНТОН. Ти знов за своє?

ГАННА. Не добрий ти, Антонечку. Он і Охрім питав у тебе про се, і йому здається, що твоя болість не безпричинна.

АНТОН. Таке вигадай! Що-ж то, по твосму я не повинен хоріти? Хіба я не така людина, як усі?

ГАННА. Чудно якось, що як тільки виїхали ти з під арешту, так зараз ти й почав хоріти. Мені на думку спадає, що тебе побито?

АНТОН. Господь з тобою!

ГАННА. (Зазираючи йому в очі). Знаєш, Антоне, як би я допевнилась, що тебе побито, то присягаюсь, осими-б руками задавила-б того, хто зобидив тебе!

АНТОН. (Пригортас до себе, цілус). Ач яка добра та лята! (Сміється). Киньмо про се.

ГАННА. Антоне, виїдьмо, сиравді, звідсіль.

АНТОН. Чого так?

ГАННА. Яке наше тута житте? Сам же бачиш, що більша половина людей наважилась прети тебе.

АНТОН. Байдуже. Цікавість життя, Галю, в боротьбі.

ГАННА. Серце мое віщує страшне щось: ніби з нами має бути недобре що... Осе задумаюсь коли — і мені здається, що ніби-то ми стоймо над якоюсь безоднею.

АНТОН. У тебе усе якісь чорні думки. Поміркуй сама: можу я розлучитись з своїм селом? Вон-ж мені рідне, дороге. Се село за для мене батько і ненька, се село мене ростило і доглядало, а ти хочеш, щоб я, мов невдячна дитина, бінув своїх батька і неньку? Ні, Галю, тут я родився, тут і помру.

ГАННА. Бідний, скілько ти перетерпів через мене.

АНТОН. Що ти, Бога бійся!

ГАННА. Калістрат, та і покійна мати більш обурились на тебе за те, що узяв мене, наймичку. бідну.

АНТОН. (Зітхаючи). Їм, бач, здавалось, що щастє у богатстві. А я хіба зазнав би того щастя з богатою та не любою? Ні. Та і яке богатство, які скарби зможуть зрівнятись з щастем у коханні? О, я багатир, великий багатир! (Обіймав її). У мене є дружина, котра мене кохає. Я богатший над усіх, я щасливіший над усіх! (Капляє).

ГАННА. Не хвилюйся, Антонечку. Може б пішов на повітре?

АНТОН. Я тут... подай мені книжку, я почитаю, а ти швиденько збігай до Павла, та і до Степана, скажи, що я прохав щоб зараз приходили до мене.

ГАННА. (Подас книжку). Добре.

АНТОН. Скажи: головне діло маю, мирське.

ГАННА. А ти ляж, спочинь.

АНТОН. Іди, іди та не барись. (Ганна пішла).

ЯВА 5.

Антон, далі Калістрат.

АНТОН. (Розгортав книжку і тихо читає, іноді кашляє. Калістрат показується у вікні і котру годину стойть мовчки).

КАЛІСТРАТ. (У вікні). Здоров, Антоне!

АНТОН. (Здивовано). Калістрат?!. Здрастуй брате!

КАЛІСТРАТ. Дивно, що я до тебе перший грийшов, га?

АНТОН. Дивно, брате!

КАЛІСТРАТ. Не діждався, бач, тісі честні, ноки ти до мене прийдеш. У хату зайти можна?

АНТОН. Заходь. (Сам.) Чого се він?

ЯВА 6.

Антон і Калістрат.

КАЛІСТРАТ. (Увіходючи). Здрастуй і в хані!

АНТОН. Спасибі. Сідай.

КАЛІСТРАТ. (Сів). Як здоров'я?

АНТОН. Хвалити Бога.

КАЛІСТРАТ. Дай-но, той... як його... ну...
води напитись.

АНТОН. Зараз. (Узяв кухоль і пішов у сіни).

КАЛІСТРАТ. Вичухався! І казав аناхтемським
вірам, щоб добре бебехи надсадили, щоб похн-
рів з тиждень та й до чорта в гості, так-ні! Те-
пер знов з ним возись. Живуче прокляте, мов ко-
шена!

АНТОН. (Увіходить і подає кухоль). Водиця
свіжа, осе тільки Ганна принесла... На добре
здоровля!

КАЛІСТРАТ. (Ніби пе). А той... мм... Ган-
на де?

АНТОН. Пішла до сусідів.

КАЛІСТРАТ. Сідай та побалакаємо. (Антон
сидіє). Я до тебе, Антоне, щоб по братерськи по-
балакати.

АНТОН. Говори.

КАЛІСТРАТ. Чи не час би нам кинути іграш-
ки?

АНТОН. Які?

КАЛІСТРАТ. Такі... Прямо від людій сором, що ми, рідні брати, а живемо мов вороги!

АНТОН. Я тобі не ворог.

КАЛІСТРАТ. І я теж не ворог тобі. Кинь свої витребеньки, погрався і доволі, переходь у свою хату, будемо укупі працювати: і мені легше буде тай тобі... Житимеш по хазяйськи, не так, як тепер живеш, мов старець, не знатимеш нужди.

АНТОН. Мені, брате, і тут гаразд.

КАЛІСТРАТ. Гм... Гаразд? Ти-ж не сам у тебе жінка є, ти повинен за для неї дбати, щоб воно бідності та нужди не знала!

АНТОН. Ганна сього не бойтися. Нам, брате, з нею і в сій бідній, чужій хатині і надто хороше! А що з того, що я перейду в свою хату? Жити з тобою укупі і що день сваритись? Що то за життя буде? Я собі живу тут тихенько, мов у Бога га дверима: пі лайки, нічого такого в сій хаті немає... в сій, бідній, хатині мій рай.

КАЛІСТРАТ. Чого-ж сваритись? Не йди на-супроти мече, не ставай мені понерек шляху!

АНТОН. І супроти тебе не йду. Ти робиш своє діло, а я — інше. Твоя вдача, твої мрії — багатії яко мога більше. Яким побитом багатії тобі усе рівно, ти за для сього згоден шкуру здерти з другого, аби користь була тобі! Мої-ж мрії,

моя мета, щоб усі ми жили врівні, як рівні перед Богом, щоб не знали нужди, не вмирали голодною смертю.

КАЛІСТРАТ. Се дурниця, сього неможна!

КАЛІСТРАТ. Сам Бог сказав: "иншому талан, а іншому два."

АНТОН. Не Бог, — люде сказали, та, від сорому, на Бога звернули.

КАЛІСТРАТ. Але сього ніколи, поки світ сонця, не буде, щоб люде зрівнялись!

АНТОН. Може і не буде, алеж я від своїх мрій, від почуття свого серця не відступлюсь!

КАЛІСТРАТ. І се останнє твоє слово?

АНТОН. Останнє, брате!

КАЛІСТРАТ. Так. (Павза). Останнє кажеш?

АНТОН. Еге.

КАЛІСТРАТ. Ну, так от що: переходь у свою хату і живи собі, тільки з умовою: коли не хочеш йти поруч зо мною, то щоб не мішав мені у замірах і ділах, не крутив миром! Що тобі до них?

АНТОН. І на се не можу згодитись.

КАЛІСТРАТ. Не можеш? (Павза. Скаженіс). Я хочу на другий рік узяти на аренду обчеський млин і мир згожується заставити за мною затуж ціну. Так подай слово, що не будеш мішатись до сього.

АНТОН. Такого слова подати не можу.

КАЛІСТРАТ. Чому?

АНТОН. Тому, що се користю для тебе, а ми-
рові збиточию і твоя користь ляже тяжко на бід-
ний люд.

КАЛІСТРАТ. (Скочив і сердито похожає по
хаті. Павза. Підходить до Антона). Антоне, я то-
бі віддам твою частину або ж заплатю, ще до то-
го грошей, карбованців з півтисячі дам, тільки
щоб ти виїхав з цього села!

АНТОН. Рідного села я не покину — воно до-
рожче грошей.

КАЛІСТРАТ. Може мало? Сімсот дам!

АНТОН. Ти-б може і дав, та я не візьму.

КАЛІСТРАТ. (Усе дужче скажені). Тисячу!
(Павза). Тисячу! Не згожується?

АНТОН. Дивно мені, брате, що ти мої заміри,
мое серце, почуття, навіть усього мене хочеш ку-
пити за гроши.

КАЛІСТРАТ. Тисячу двісті! Тілько геть з села,
бо ти лишній мені. Розумієш, лишній!!

АНТОН. Розумію, але я собою не баришую. І
колиб ти зібрал з усього світа, усі; богатства, усі
роскоші, приніс би мені усі, що є на світі, камін-
ня самоцвітні, то і тоді-б я не запродався!

КАЛІСТРАТ. Останнє слово: згожуєшся?

АНТОН. Ні!

КАЛІСТРАТ. Ні?! (Скажешо хапає за шапку)
Так я-ж тебе доконаю!

АНТОН. (Піднявся). Дурниця, брате. Уже облизя впіймав раз, впіймаш і вдруге!

КАЛІСТРАТ. Побачимо! У мене гроши — сила!
А у тебе якісь марні мрії. Присягаюсь, що нічого не пошкодую, а здихаюсь тебе, добуюсь свого. (Іде до дверей).

АНТОН. Не лякай, я не з полохливих. А от що я тобі скажу: коли-б я захотів здихатись тебе, то одне, чуєш, тільки одне мое слово і ти брязкав би ланцюгами.

КАЛІСТРАТ. (З призирством). Блазень, щеня паскудне!

АНТОН. Ти думаш, я не знаю, що хороба моя — твое діло. Ти підмовив, щоб мене побили.

КАЛІСТРАТ. Докажи, коли знаєш!

АНТОН. І докажу! Земський уже знає. Дивись щоб з старшиною не пішов!

КАЛІСТРАТ. (Зіплюс кулаки). Мм...

АНТОН. А друге: стіжки, хіба не знаємо, що ти сам підпалив? Хліб погнив, а тобі треба було штраховку получити!

КАЛІСТРАТ. Так?! (Важко дихає).

АНТОН. Так мовчи краце!

КАЛІСТРАТ. (Підбігає до Антона і хапає його за шию). Навіки заціплю!

АНТОН. Геть! (Одихає його, але не зможе. Борються).

КАЛІСТРАТ. (Звалив Антона і даве колінами у груди). Розчавчу як гадину!

АНТОН. Ка... (хвилю). тр... бра... а... т... нус... бр... ат...

КАЛІСТРАТ. (Піднявся). Тьфу!... Трохи до гріха не довів! (Іде і зупиняється у дверях). Слухай д'яволе! (Повернувся і бачить що Антон лежить нерухомо). Антоне! (Тремтяче). Я... Антоне! (Підходить). Анто... (Прислухається до грудей). Невже?... Не беться... Що воно?! (Торкає). Антоне!... Боже, невже-ж?! (Одразу)! Не живий! (Стойть на вколошках біля Антона). Що я наробив? Що я наробив?! А очі, очі які! Не дивіться на мене.... не хочу... нетреба... О, Каїн я, дуплогуб проклятий! (Піднявся). Що-ж тепер? Швидче, геть... Шашка... де шап...

ЛВА 7.

Ганна, писар, Сєрьога, Прокіп (з папером у руках) і інші.

ГАННА. (За лаштунками). І ви до нас Василю Петровичу?

ПИСАР. (Теж). До вас же.

КАЛІСТРАТ. Ідуть?! Сюди ідуть?! (Став біля столу; тремтить).

ПРОКІП. То я запрохав їх до себе, щоб одніє
сати синові. (Увіходять). Аж прийшли, а чорни-
ла нема, так ми до вас.

ГАННА. Заходьте, заход... (Побачивши Ка-
лістрата, здивувалась). Калістр... (Побачила
Антона і кинулась до нього). Що з ним?! Помер?!
(Ридаючи впала на трупа).

СЕРЬОГА. (Кинувся до Антона).

ПИСАР. Добідувався сердега.

КАЛІСТРАТ. (Тремтяче). То я... ненароком...
Еге... мм — мій гріх.

СЕРЬОГА. (Підводючись). Ти?!

ГАННА. Ти? Ти вбив його?! О, за-щож ти, су-
постате, одняв у мене мое сонечко! Крапце-б ви-
рвав з грудей мое серце... (Припадає до трупу).
Антоне, друже мій! (Ридає).

ПИСАР. Вяжіть його! (Люде кидаються до Ка-
лістрата).

СЕРЬОГА. Каїне, що ти наробив?...

КАЛІСТРАТ. (Хватає кінжал). Ге-еть!! (Люде
одступають). О, мерзота погана! Ви раді, що зо
мною гріх зкоївся? Раді посміятись наді мною?
Не діждете! Над трупом моїм посмітесь!... Не
вам мене судити! (Бє себе у груди кінжалом і
падає).

Завіса.

КІНЕЦЬ.

Драматичні Книжки

Котрі можна набути в

УКРАЇНСЬКІЙ КНИГАРНІ

658 Main Street.

Winnipeg, Man.

Театральна Бібліотека.

Аматорський театр, підручник для культурно-просвітніх організацій та аматорських кружків	25ц
Американець, веселий образ з життя народу, зі співами в 3-ох діях. — Написав Мст. Рус	15ц
Арендар в Клопоті, комедія в 4-ох діях	25ц
Базар, п'еса на 4-ри розділи, В. Винниченка	25ц
Батраки, драма в 4-ох діях, малюнок з робітничого життя, переробив з російського Ф. А. Костенко	35ц
Батькова Казка, драма на 5 дій, І. Тобілевіч	30
Безбатченко, в 4-ох діях	40ц
Безталанна, драма в 5-ох діях, Івана Тобилевича ..	25ц
Блудний Син, образ з життя наших виселенців в Америці в 4-ох актах зі співами, Є. А. Луцика	25ц
Бондарівна, драма в 4-ох діях Івана Тобилевича ..	30ц
Бувальщина або на чужий коровай очей не поривай, комедія в одній дії, Весоловського	20ц
Бунтар, в 3-ох діях	30ц
Бурлака, драма в 5-ох діях, Ів. Тобилевича	35ц
Будівничий Сольнес, драма в 3-ох актах	35
В долині сліз, драма з робітничого життя Єл. Карпенка	30ц
В Галицькій неволі, драма в 5-ох діях	30ц
Відьма, комедія в 2-ох діях	25ц
Великий молох, п'еса на 3 розділи В. Винниченка ..	50ц
Верховинці, драма в 3-ох актах, О. Корженевського	30ц
Вертеп, сценічна картина для колядників, Є. Луцика	5ц
Веселі Полтавці, комедія з життя полтавських Українців в 3-ох діях зі співами і танцями, К. П. Мирославського. — Ціна	30ц

Сиворожила, комедія в 1-м акті Є. Луцика	10ц
Вихованець, народна комедія в 3-х діях зі співами і танцями Л. Янчука	25ц
Вихрест (в чаду кохання), драма в 5-ох діях зі співами і танцями Козич - Уманської	35ц
Власна хата, прольот, Ярослава Марченка	10ц
В неволі темноти, комедія з життя наших виселенців в Америці, в 3-х діях, Є. Луцика	25ц
Восenna Любов, жарт на одну дію, О. Бабія	10ц
Вовни, револ. драма в 3-х діях	25ц
В родимім краю, в 3-х діях	20ц
В кігтях розпусти або над безоднею пропasti, в 5-ох діях. — Ціна	35ц
В Галицькій неволі, драма в 5 діях зі співами і танцями. — Ціна	30ц
Гад Звіринецький, в 4-ох картинах	10ц
Гей на Івана, гей на Купала, оперетка в 1-ій дії, П. Федисева. — Ціна	15ц
Глітай або Павук, драма в 4-ох діях, М. Л. Кропивницького. — Ціна	45ц
Гостина св. Николая, драматична гра в 4-ох виходах, Є. Калитовського. — Ціна	10ц
Дай серцю волю, заведе в неволю, драма в 5-ох діях, М. Кропивницького. — Ціна	40ц
Два домики і одна фіртка, комедія в 1-ій дії, Льва Лотоцького. — Ціна	15ц
Дві жертви за вірну любов, драма в двох діях, з чотирома відслонами, Павла Дудака	40ц
Двоє, драматичний малюнок на одну дію, Гавриїла Кобзаря. — Ціна	10ц
Дівочі мрії, трагі-комедія в 6-ох відмінах, Семена Ковбля. — Ціна	50ц
Дні нашого життя, в 4-ох діях	35ц
Добрі діти, образ з життя американських школярів в 3-ох діях, П. Клима	15ц
Душогуби, драма в 5-ох діях, І. Тогочного	35ц
Душогубка, драма в 4-ох діях, Т. Трушевського	30ц
Дядько Тарас, діточний сценічний образець з життя Шевченка на 1. дію	15ц
Дячиха, комедія в 4-ох діях, Т. С. Суліми	35ц
Єврейський розвод, драма в 5-ох діях, Л. Суходольського. — Ціна	35ц

Едельвайс, для сцени написав Єлісеї Карпенко	15ц
Живий мертвець, жарт на одну дію, Г. Кобзаря	25ц
Жидівка Вихрестка, драма в 5-ох діях, П. І. Тогобочен- ко. — Ціна	50ц
Живий труп, драма в 6. діях Л. Толстого	40ц
Жертви темноти, на 5 дій	30ц
Жонатий Мефістофель, на 3 дій	30ц
Житейське море, драма на 4 дій	35ц
Житте Людини, на 4 дій	30ц
Доки сонце з'йде, роса очи вийсть, драма в 4-ох діях	30ц
За друзя своя, драма в 5-ох діях, В. Н. Товетопоса ..	40ц
За Немань іду, оперета в 4-ох діях, В. Александрова	20ц
Запорожець за Дунаєм, чудова оперетка в 3-ох діях з хорами і таццями	25ц
Запорожський глад, комедія-оперета в 3-ох діях, Ванчен- ка Писанецького	20ц
За сиротою, Бог з калитою, драма в 6 актах	25ц
З її недуги, комедія на 1 дію	20ц
Земля, драма Єлісея Карпенка	20ц
Іцко Сват, комедія в 1-ій дії, Із. Трембіцького	10ц
Капраль Тимко або що нас губить? Народна мельодрама в 5-ох актах, І. Мідловського	20ц
Кара совісти, драма в 5-ох діях	30ц
Кара за гріх, сумний образ з життя народа в 3-ох діях, написав Свій	35ц
Катерина (мужичка) драма в 4-ох діях, Ванченка - Би- санецького. — Ціна	30ц
Козацьке сватаннє на 3 дій	25ц
Комедія про чоловіка, що оженився з немовою, в 2-ох актах. — Ціна	20ц
Кохання в мішках (Різдвяна пісн) водевіль в 1 дій зі спі- вами після Гоголя С. Комишевацького	30ц
Княгиня Любов, в 3-ох діях	30ц
Людські язики, комедія в 1-ій дії	25ц
Маяки, в 1 дій	15ц
Маєві акорди, в 3-ох діях	25ц
Мужик паном, комедія в 5-ох діях	25ц
Між бурливими філями, в 4-ох діях	35ц
Мазепа, історична драма в 5-ох діях С. Комишевацько- го. — Ціна	35ц
Манігрула, комедія в 1-ій дій зі співами і таццями, Я. Майданика. — Ціна	15ц

Маруся Богуславка, побутово-історична драма в 5-ох актах, М. Старицького. — Ціна	50ц
Мати наймичка, драма в 4-ох діях І. А. Тогобочного	25ц
Між двох сил, драма на 4 дії В. Винниченка	50ц
Менольоги, число 1.	20ц
Менольоги, число 2.	20ц
Менольоги, число 3.	20ц
Мужики аристократи, народний образ в 2-ох діях ..	15ц
Марусина Ялинка, Різдвяна песка для дітей	15ц
Мандрівник, в 1 дії	25ц
Ми і Вони, в 2-ох діях	35ц
На відпуст до Києва, комедія в 3-ох діях, І. Стеценка ..	30ц
На сіножаті, жарт на одну дію, Л. Яновської	25ц
На старости літ, образ з життя народу в 1-ій дії, І. Я. Луцика. — Ціна	10ц
Назар Стодоля, драма в 5-ох діях	35ц
Настоящі, комедія в 1-ій дії, О. Бобікевича	20ц
На тихі води на ясні зорі, сценічний образ з життя народу в 4-ох діях, написав Володимир Держирук ..	25ц
Невбльник, драма в 5-ох діях зі співами і танцями. Усценізував Карпенко Карлій (Томилевич) після поеми Тараса Шевченка	20ц
Недолюдки, бувальщина в 3-ох діях, Ващенка - Писанецького. — Ціна	30ц
Не клени, образ з життя народу в 1-ім акті, Романа Сурмача. — Ціпа	10ц
Нещасне коханнє, драма в 5-ох діях, Манька	40ц
Не повелося, фарса на одну дію зі співами і танцями, Д. Крежаловського. — Ціна	10ц
Ніч новоженців, на 1 дію	10ц
Недолюдки, бувальщина, в 3-ох діях	30ц
Нещасне коханнє, в 5-ох діях	40ц
Новоженці, комедія в 2-ох діях	15ц
Ніч під Івана Купала, драма в 5-ох діях зі співами і музикою, М. Старицького	50ц
На жадання висилаємо Загальний, Катальог, в котрім міститься повний список драматичних творів.	

UKRAINSKA KNYHARNIA
658 Main Street. Winnipeg, Man.